

NPKI | NEMZETPOLITIKAI
KUTATÓINTÉZET

KINCS
KOPP-MARIA-INTÉZET
A NEVELÉSLÉLET
É S A CSALÁDOKÉRT

IFJÚSÁGKUTATÓ
INTÉZET **ik**

Kötelékek

Családkutatás a külföldi
magyarok körében

A kutatást a Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS), a Nemzetpolitikai Kutatóintézet és az Ifjúságkutató Intézet végezte. A Nemzetpolitikai Kutatóintézet a Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkárságának támogatásával végezte munkáját.

Kiadó: **Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.**

1016 Budapest, Gellérthegy utca 30–32.

Vezéregazgató: **Erdélyi Rudolf Zalán**

Felelős Kiadó a Zrt. vezéregazgatója

A kiadványt szerkesztette: **Fűrész Tünde – Kántor Zoltán – Székely Levente**

Borítóterv: **Somodi András**

A kötet grafikai szerkesztésében részt vettek: **Mile Csilla, Nagy Ildikó**

Nyelvi lektor: **Kótis Nikoletta**

Fotók: **www.vecteezy.com, www.freepik.com, Külhoni Magyarok**

ISBN: 978-615-6428-12-7

Copyright:

Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.

Kopp Mária Intézet a Népesedésért és Családokért (KINCS)

Ifjúságkutató Intézet

A szerzők

Köszönetnyilvánítás

A kutatás különböző fázisaiban, a kutatás vezetői és a szerzők mellett részt vettek: Badis Róbert, Rákóczi Krisztián, a Max Weber Társadalomkutatásért Alapítvány részéről Veres Valér és Szabó Júlia és a Marthos Polgári Társulás. Nekik és a kérdezőbiztosoknak is köszönettel tartozunk.

Kötelékek

Családkutatás a külhoni magyarok körében

Szerkesztették:

Fűrész Tünde – Kántor Zoltán – Székely Levente

BGA Zrt

MCC–IKI

KINCS

NPKI

Budapest, 2024

Kötelékek

Családkutatás a külhoni magyarok körében

Szerkesztették:

Fűrész Tünde – Kántor Zoltán – Székely Levente

A kutatást készítették:

MCC Ifjúságkutató Intézet

Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS)

Nemzetpolitikai Kutatóintézet

Tartalomjegyzék

<i>Fűrész Tünde – Kántor Zoltán – Székely Levente</i> Bevezetés és módszertan	7
<i>Kántor Zoltán</i> Demográfiai helyzetkép	10
<i>Szilágyi Dániel – Rövid Irén – Ludescher Melinda – Deákné Dusa Ágnes – Trásy Lilla – Papházi Tibor</i> Mérföldkövek a családalapítás útján	16
Családstátusz	19
Családalapítási mérföldkövek	25
Családtervek	29
<i>Ludescher Melinda – Pári András – Bencze Ádám – Székely András</i> Ideálképek	34
Ideális életkor a családalapításhoz	37
A gyermekvállalás ösztönzői	42
<i>Radnai Fanni – Sullivan Ferenc</i> Identitás külhonban: magyarságtudat, iskolaválasztás, hitélet	46
<i>Kiss-Kozma Georgina – Székely Levente</i> A jóllét és a jövőkép dimenziói	60
Növekvő elégedettség a régióban	63
Általános és mentális egészség	68
Jövőkép	71
<i>Ferenc Viktória – Hires-László Kornélia</i> Kárpátaljai magyar családok a háború árnyékában	74
<i>Gaszó Dániel</i> Magyar családok a diaszpórában	86
Felhasznált irodalom	102

Bevezetés és módszertan

Fűrész Tünde – Kántor Zoltán – Székely Levente

A Kötelékek – Családkutatás a külföldi magyarok körében a Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS), az Ifjúságkutató Intézet és a Nemzetpolitikai Kutatóintézet közös kutatása, amelyben a párválasztási szokások, a gyermekvállalási kedv és a családalapítással kapcsolatos vélemények széles körű feltérképezését tűztük ki célul a külföldi magyarság körében. A kutatás három pilléren épült: személyes kérdőíves felmérés Erdélyben, Felvidéken és a Vajdaságban, interjúkutatás Kárpátalján és online kérdőíves felmérés a diaszpórában. A kutatás a KINCS és a Nemzetpolitikai Kutatóintézet 2018-as kutatásának folytatásaként is tekinthető (Vita, 2019), egyben építettünk a nagymintás ifjúságkutatások tapasztalataira és eredményeire is (Székely, 2021; Vita és Veres, 2023). A korábbiaktól eltérően, a háborús helyzet miatt Kárpátalján interjúkutatás módszerre váltottunk, illetve új elemként a diaszpóra vizsgálata is helyet kapott a kutatásban.

A népességfogyás Európát érintő demográfiai probléma (Pári és mtsai., 2023), ezen belül a mi szempontunkból, a kisebbségek, a külföldi magyarok lélekszámának csökkenése hatványozottan az. A külföldön, a népességfogyás elemzésénél – a természetes fogyás és a kivándorlás mellett – az asszimilációt is figyelembe kell venni; ez elsősorban párválasztásnál és családalapításnál, a gyermekek nemzeti hovatartozásának regisztrálásánál és az oktatási intézményekbe történő beíratásnál (többségi vs. magyar iskola) kerül elő. A külföldi családoknál a gyermekvállalás ösztönzése mellett a gyermekek magyar oktatási intézménybe kerülése a cél. A népesség családi állapot szerinti összetétele alapján külföldön a házasságon alapuló család még ma is a gyermekvállalás legfontosabb közege.

2023. év végén Erdélyben, Felvidéken és a Vajdaságban reprezentatív minta alapján került sor összesen 2000 kérdőív lekérdezésére a 18–49 éves korosztály megszólításával. A diaszpórából 1152 fő töltötte ki az online kérdőívet a világ legkülönbözőbb pontjairól. Nagyobb számban a történelmi magyar emigráció meghatározó célországjaiból érkeztek válaszok: Amerikai Egyesült Államok, Kanada, Németország és Ausztria. Kárpátalján 26 személlyel készült interjú.

A személyes lekérdezésen alapuló kérdőíves kutatás célja a külhoni magyarság párkapcsolatokkal, kiemelten a házassággal, legelterjedtebb családformákkal, továbbá a gyermekvállalással kapcsolatos attitűdjének a vizsgálata volt. Továbbá az is, hogy a következő problémaköröket feltérképezzük: a párkapcsolatok időzítése, az első tartós párkapcsolat típusának beazonosítása; az első tartós kapcsolat típusát (házasság vagy élettársi kapcsolat) befolyásoló, annak kialakítását hátráltató társadalmi-gazdasági és egyéni faktorok identifikálása; mi a tényleges és a kívánt (vágyott) gyermekszám; hogyan alakultak a gyermekvállalási szándékok; mikorra tervezik az első gyermeküket a potenciális szülők. Külön figyelmet fordítottunk a vegyes házasságban élőkre.

Választ kaptunk arra a kérdésre, hogy milyen tényezőktől függ a családalapítás, ezen belül a gyerekvállalási hajlandóság, és milyen ösztönzőkkel lehetne ezeket fokozni. A magyarázó változók tekintetében két területre fektettünk hangsúlyt, ezek közül az egyik a szociodemográfiai háttérváltozók és az egyéni gazdasági helyzet, a másik pedig a családdal és gyermekvállalással kapcsolatos értékek és attitűdök.

A 2022-ben kitört orosz–ukrán háború következtében a kárpátaljai magyarság különös helyzetben van. Az elvándorlás, a besorozás okozta menekülés miatt a szétszakított családokra összpontosítottunk. Az instabil helyzet a reprezentatív igényű kérdőíves technika alkalmazását Kárpátalján nem teszi lehetővé vagy csupán komoly szakmai kompromisszumokkal alkalmazható, az adatok érvényessége megkérdőjelezhető. A családokra is kiható különleges helyzet miatt félig strukturált interjúval módszerrel vizsgáljuk a családok helyzetét, elsősorban arra koncentrálva, hogy miként alakul át a kárpátaljai család (házasságpárti, sokgyerekes, akár több generáció együttélésével jellemezhető családmódel) koncepciója a háború és az ahhoz kapcsolódó kényszerű (főleg a férfiakat érintő) elvándorlás következményeként.

A családkutatás diaszpórára vonatkozó részében elsősorban az új ki- és visszavándorlási folyamatokban részt vevő csoportokra fókuszálunk. Egyrészt a di-

aszpórában élő magyarok társadalmi integrációját, helyi diaszpórák közösségekkel meglévő kapcsolatait kutattuk, másrészt az elvándorlási és visszavándorlási szándékot meghatározó vonzó és taszító tényezők feltárására összpontosítottunk. A kutatás adatfelvétele online kérdőíves módszerrel valósult meg 2024 tavaszán, hólabdamódszeren alapult mintavétellel. Az adatfelvételtől nem záruk ki előzetesen csoportokat, a lehető legszélesebb célcsoporttal dolgozunk: *a Magyarország államhatárán kívül életvitelszerűen tartózkodó, a kérdőív kérdéseire magyarul válaszolni képes felnőtteket tekintettük célcsoportnak.*

A külhoni családok vizsgálata központi jelentőségű, hiszen a népességreprodukció szempontjából fontos döntések a legtöbb esetben nemcsak egyéni, hanem családi szintű döntések is, akár az iskolaválasztásra, akár a kivándorlásra vagy a magyar közösségben, szervezetekben való részvételre gondolunk. A nemzeti szocializáció a családokban történik, aminek hosszú távú kihatásai vannak, hiszen itt alakul ki és konszolidálódik a következő generáció értékrendje.

A külhoni magyar közösségek megerősítése, a demográfiai csökkenés lelassítása csak komplex stratégiával érhető el, amelyben – az eddigi nemzetpolitika és támogatásokra építve – még nagyobb hangsúlyt fektetünk a családok és a helyi közösségek megerősödésére. A külhoni magyarság reprodukciójának szempontjából fontos, hogy az újabb generációk megőrizzeik identitásukat, magyar intézményekhez kötődjenek, és részt vegyenek a magyar közösségi életben. Ugyanakkor fontos, hogy ismerjék a többségi nyelvet, identitásvesztés nélkül integrálódjanak (és ne asszimilálódjanak) a többségi társadalomba is, hiszen ez növeli az otthon maradás esélyét.

Ennek a tudományos kutatásnak a gyorsjelentését tartja kezében az olvasó, amit majd részletes elemzések követnek. Ugyanakkor a kutatás készítőinek nem rejtett szándéka, hogy a kutatás eredményeit a külhoni magyar közösségek szakértői és politikusai és a magyarországi nemzetpolitika irányítói is hasznosítsák a stratégiaalkotásuk során.

Demográfiai helyzetkép

Kántor Zoltán

A Magyarországgal szomszédos országokban, 2021–2022-ben lezajlott népszámlálásainak csak a felvidéki magyarságra vannak végleges, részletes és feldolgozott adatok (Harrach, 2023). Romániában és Szerbiában még nem közölték a településszintű adatokat. Ukrajnában 2001 óta nem tartottak népszámlálást. Egyik országban sem közöltek még olyan részletes adatokat, hogy a vegyes házasságok legfrissebb trendjei vizsgálhatók legyenek.

A legutóbbi népszámlálás eredményei alapján mindegyik külföldi nemzetrészt lélekszáma csökkent. A rendszerváltás óta az erdélyi magyarok száma csaknem 40%-kal, a felvidékieké 20%-kal, a vajdasági magyaroké pedig majdnem 50%-kal csökkent. A mindenütt megfigyelhető kedvezőtlen értékű öregedési indexek alapján a külföldi magyarság lélekszámában a következő években is csökkenő tendencia várható.

		2001–2002	2011	2021–2022	
Románia	Teljes népesség	21 698 181	20 121 641 ebből ismeretlen nemzetiségű: 1 236 810	19 053 815 ebből ismeretlen nemzetiségű: 2 484 926	
	Magyarok	száma	1 434 377	1 227 623	1 002 151
		aránya	6,6%	6,5%	6%
Szlovákia	Teljes népesség	5 379 455	5 397 036	5 450 421	
	Magyarok	száma	520 528	458 467	456 154 1. helyen: 422 065 2. helyen: 34 089
		aránya	9,7%	8,5%	7,7%
Szerbia	Teljes népesség	7 498 001	7 186 862	6 647 003	
	Magyarok	száma	293 299	253 899	184 442
		aránya	3,9%	3,5%	2,8%
Ukrajna	Teljes népesség	48 240 902	n. a.	n. a.	
	Magyarok	száma	156 566	n. a.	n. a.
		aránya	0,3%	n. a.	n. a.

1. táblázat: A magyarok számának és arányának változása a négy szomszédos országban.

Forrás: Népszámlálási adatok

Kárpátalja esetében a SUMMA 2017 felmérésre (Tátrai és mtsai., 2020), illetve a frissebb kutatói becslésekre alapozhatjuk állításainkat. A SUMMA 2017 kutatás alapján a magyarok valószínűsíthető létszáma Kárpátalján 125–135 ezer között mozoghatott 2017-ben; a háború következtében az otthon tartózkodó kárpátaljai magyar lakosság 100 000 fő körüli létszámra csökkent.

A külföldi magyar közösségek kedvezőtlen korfája miatt a népességcsökkenés a gyermekeket és a fiatalokat markánsabban érintette, mint az idősebb korosztályokat.

Termékenységi arányszám a szomszédos országokban

Összehasonlító perspektívában a többség és a kisebbségi magyar közösségek termékenységi magatartása nem különbözik radikálisan. A szomszédos államokban kisebb ingadozásokkal, de tendenciáját tekintve emelkedett a termékenységi arányszám az utóbbi évtizedben, így feltételezzük, hogy ez a magyarok esetében is hasonlóképp történt.

A kis eltérés a kisebbség kárára – az országos átlag és a magyar átlag között – legalább három tényezővel magyarázható:

- A vegyes házasságokban született gyermekeket magasabb arányban regisztrálják többségi nemzetiségüként (tehát elképzelhető, hogy nem a termékenységi ráta alacsonyabb, hanem a regisztrálásnál többséginek regisztrálnak számos gyermeket).
- A 2011-es (és 2021-es) népszámlálásoknál viszonylag magas a nemzetiiségre vonatkozó válasz megtagadása. A demográfusok feltételezése szerint ez elsősorban a kisebbségek esetében bír torzító hatással. Romániában például 2,5 millió lakos nemzetiségi adata hiányzik (!).
- A külhoni magyarság öregedési indexe magasabb az országos átlagnál.

Ország	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Magyarország	1,23	1,34	1,35	1,44	1,45	1,53	1,54	1,55	1,55	1,59	1,61	1,56
Ausztria	1,43	1,44	1,44	1,46	1,49	1,53	1,52	1,47	1,46	1,44	1,48	1,41
Horvátország	1,48	1,51	1,46	1,46	1,40	1,42	1,42	1,47	1,47	1,48	1,58	1,53
Románia	1,47	1,52	1,46	1,56	1,62	1,69	1,78	1,76	1,77	1,80	1,81	1,71
Szerbia	1,40	1,42	1,43	1,46	1,46	1,46	1,49	1,49	1,52	1,48	1,52	1,59
Szlovákia	1,45	1,34	1,34	1,37	1,40	1,48	1,52	1,54	1,57	1,59	1,63	1,57
Szlovénia	1,56	1,58	1,55	1,58	1,57	1,58	1,62	1,60	1,61	1,59	1,64	1,55
Ukrajna	1,46	1,53	n.a.	1,46	1,36	1,35	1,26	1,20	1,14	n.a.	n.a.	n.a.

2. táblázat: Termékenységi ráta Magyarországon és a szomszédos országokban.

Forrás: Eurostat, 2024

Becsléseink szerint – a 2021–22-es népszámlálás alapján, illetve a SUMMA 2017 kutatás alapján – Erdélyben 262 000, Felvidéken 112 500, a Vajdaságban 52 000, Kárpátalján pedig 35 000 magyar család van. Hasonló becslések alapján Romániában 7500, Szlovákiában 3300, Szerbiában 1350, Ukrajnában pedig 1300 magyar gyermek született 2021–22-ben. Így összesen a jelzett négy országban az utóbbi évek átlagában mintegy 13 500 magyar nemzetiségű gyermek születését regisztrálták.

A 2011 körüli népszámlálás szerint ez a szám tizenötezer felett volt. Romániában 381 239 (20–49 évesek), Szlovákiában 172 180 (19–49 évesek), Szerbiában pedig 59 238 (20–49 évesek) magyar tartozik a kutatásban vizsgált 18–49 éves korosztályba.

Mérföldkövek a családalapítás útján

*Szilágyi Dániel - Rövid Irén - Ludescher Melinda
- Deákné Dusa Ágnes - Trásy Lilla - Papházi Tibor*

Családstatusz

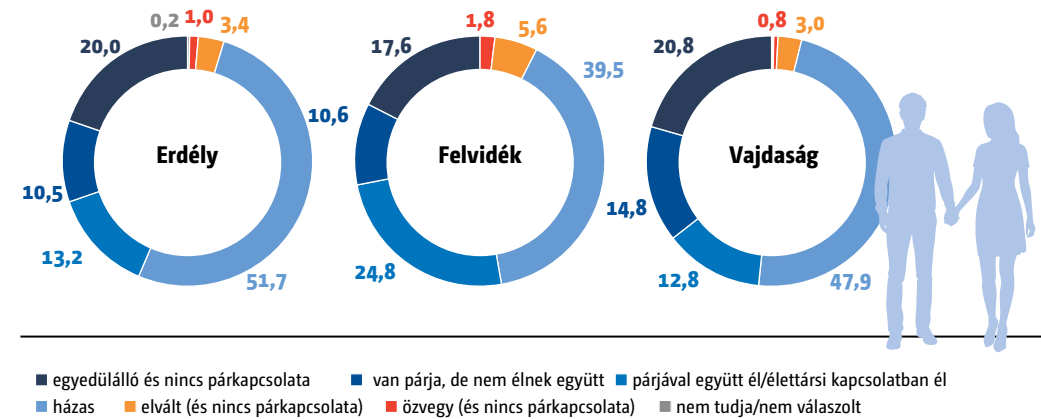
A legtöbb házasságban élnek mindhárom régióban

2023-ban a határon túli 18-49 éves magyarok közül a legtöbb házasságban éltek. A kutatásban résztvevők közül Erdélyben a legmagasabb (51,7%) az arányuk, a vajdaságiak közel fele, a felvidékiek közül pedig tízből négyen házasok. A párjukkal vagy élettársukkal együtt élők aránya Erdélyben és a Vajdaságban egyaránt 13% körül alakult, míg Felvidéken a válaszadók közel negyede élt a párjával együtt házasságon kívüli kapcsolatban. Erdélyben és a Felvidéken a válaszadók tizedét, a Vajdaságban pedig közel 15%-át teszik ki azok, akiknek van ugyan párjuk, de nem élnek együtt. Az erdélyiek és vajdaságiak ötöde, a felvidékiek 17,6%-a egyedülálló, nincsen párkapcsolata. Az új kapcsolat nélküli elváltak aránya a felvidékiek között a legmagasabb.

A határon túli magyarok alapvetően házasságpártiak: mindhárom régióban a 18–49 évesek háromnegyede élt párkapcsolatban 2023-ban, többségük házasságban. A házasságon kívüli párkapcsolatban élők közül tízből hatan tervezték, hogy házasságra lépnek jelenlegi párjukkal. A gyermekvállalás időpontja a határon túliak körében is egyre későbbre tevődik. A Vajdaságban élőkkel fiatalabb korban történnek meg olyan életesemények, melyek a családalapítás meghatározó állomásai (pl. első összeköltözés, házasságkötés).

Mi az Ön családi állapota?

százalék, (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

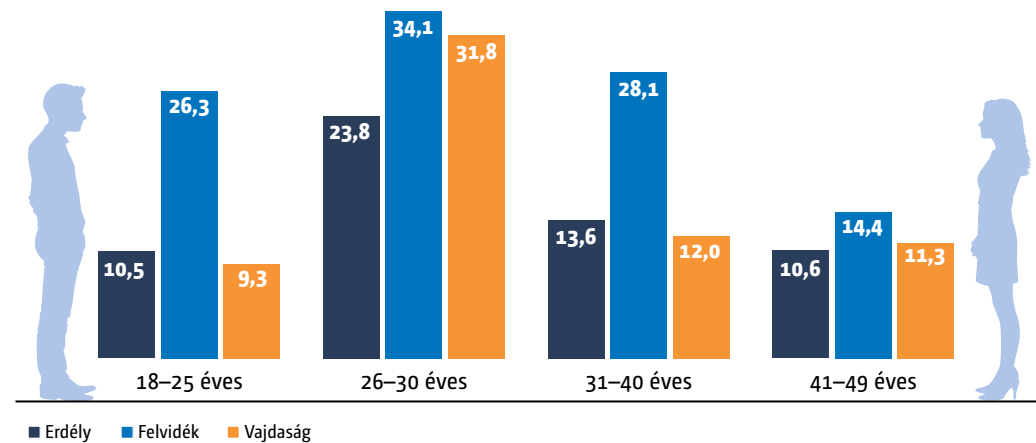
A 2018-as kutatás idején szintén a házasok alkották a relatív többséget mindhárom régióban. A sorrendiség sem változott, azaz 2018-ban is Erdélyben éltek arányaiban a legtöbb házasságban (53,6%), ezt követte a Vajdaság 49,6%-kal, míg a Felvidéken 43,6% volt a házasok aránya (Papházi és mtsai., 2019).

Felvidéken a legtöbb a házasságon kívüli párkapcsolat

Ugyan a legtöbben a határon túli magyarok közül még mindig házasságban élnek, de 2023-ra mindhárom régióban csökkent a házasságban élők és nőtt az élettársi kapcsolatban élők aránya. A házasság népszerűség vesztese a felvidéki adatokban mutatkozik meg a legjobban, ahol legnagyobb mértékben nőtt az élettársi kapcsolatban élők hányada (17,1%-ról 24,8%-ra). Életkortól függetlenül a felvidéki magyarok körében népszerűbb a párjával együtt élő, élettársi párkapcsolat, mint Erdélyben és a Vajdaságban, ahol az említett családi állapot sokkal inkább korfüggő és inkább csak a 26-30 évesekre jellemző. Az erdélyi és a vajdasági magyarok esetében hasonló, a felvidékihez képest hagyományosabb együttélési mintázatok figyelhetők meg.

Élettársi kapcsolatban élők aránya az egyes korcsoportokban százalék, (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

A vallásosak körében több a házas

A családi állapot szorosan összefügg a vallásossággal, hiszen mind az egyház tanítása szerint vallásos, mind a saját maga módján vallásos csoportokban a házasság a leggyakoribb családi állapot.

Ugyanakkor a felvidékiek körében a hagyományos családforma fellazulását láthatjuk még az egyház tanítása szerint vallásosak körében is, hiszen körükben is viszonylag magas az élettársi kapcsolatban élők aránya (18,5%) szemben az erdélyi 8,9%-kal és a vajdasági 3,1%-kal.

A családi állapot a vallásosság alapján

százalék, (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

Erdély

Vallásos vagyok, az egyház tanítását követem

Vallásos vagyok a magam módján

Nem tudom megmondani, hogy vallásos vagyok-e vagy sem

Nem vagyok vallásos

Felvidék

vallásos vagyok, az egyház tanítását követem

vallásos vagyok a magam módján

nem tudom megmondani, hogy vallásos vagyok-e vagy sem

nem vagyok vallásos

Vajdaság

vallásos vagyok, az egyház tanítását követem

vallásos vagyok a magam módján

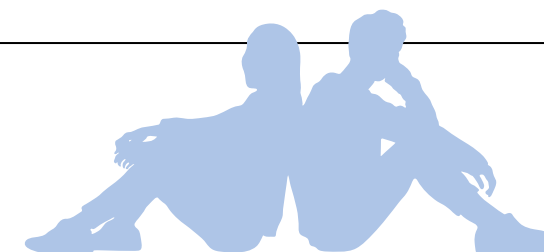
nem tudom megmondani, hogy vallásos vagyok-e vagy sem

nem vagyok vallásos

- egyedülálló és nincs párkapcsolata
- van párja, de nem élnek együtt
- párjával együtt él/élettársi kapcsolatban él
- házas
- elvált (és nincs párkapcsolata)
- özvegy (és nincs párkapcsolata)
- nem tudja/nem válaszolt

Családalapítási mérföldkövek

Erdélyben a legmagasabb a gyermekkel rendelkezők aránya

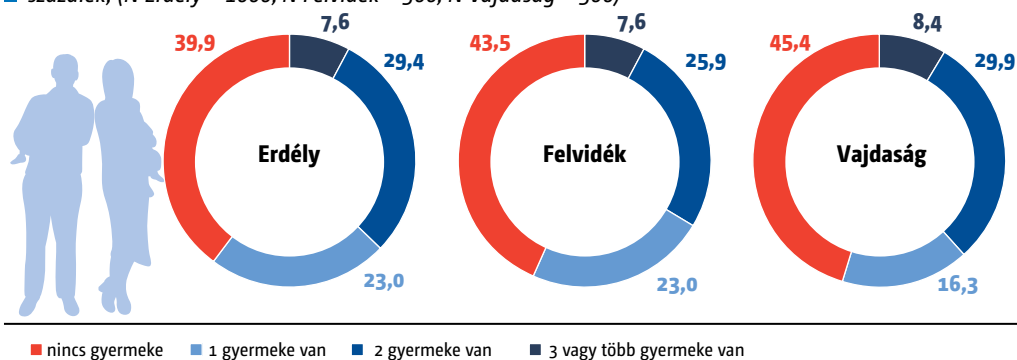
A 2023-as kutatás eredményei szerint az Erdélyben élők 60,1%-ának, a Felvidéken élők 56,5%-ának, a Vajdaságban élők 54,6%-ának volt saját (vér szerinti, nevelt, örökbefogadott) gyermeke. 2018-hoz képest nem változott a régiók sorrendje, és az arányszámok is hasonlóak voltak, kivéve a Vajdaság esetében, ahol 50,9% volt korábban a gyermekesek aránya.

Korcsoportok szerint jelentős különbségek vannak az egyes régiókban, és a régiók között is: a 18–29 éveseken belül a gyermekesek aránya a Felvidéken 18,3%, Erdélyben 16,1%, a Vajdaságban 8,7%, míg a 40–49 éveseknél a Vajdaságban 91,6%, Erdélyben 87,6%, a Felvidéken pedig 85,2% volt.

A három régió közül a Vajdaságban a legkisebb a gyermekesek aránya, ugyanakkor itt volt a legnagyobb a 2 gyermekkel és a 3 vagy több gyermekkel rendelkezők aránya.

Van-e Önnek saját gyereke?

százalék, (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

■ nincs gyermeke ■ 1 gyermeke van ■ 2 gyermeke van ■ 3 vagy több gyermeke van

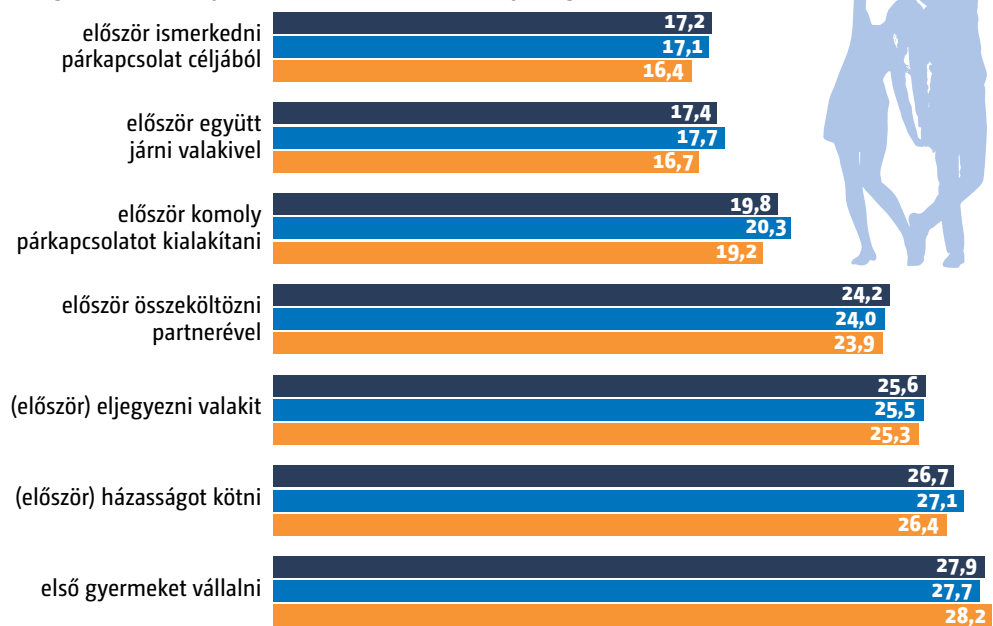
Vajdaságban fiatalabb korban házasodnak

Minden párkapcsolati mérföldkőnél a legalacsonyabb átlagéletkor a Vajdaságban élőket jellemzi, vagyis az itt élők fiatalabb korban érték/érik el a felnőtté váláshoz szorosan köthető életeseményeket, mint az Erdélyben, vagy a Felvidéken élők (kivéve az első gyermek megszületését, ami náluk később történik meg). Vajdaságban átlagosan 19 éves korra tehető az első komoly párkapcsolat létrejöttének életkora, míg Felvidéken 20 éves kor fölé. Mindhárom régiónál nagyobb ugrás figyelhető meg az első komoly párkapcsolat és az első összeköltözés között.

Hány éves korában történt meg/vagy véleménye szerint, hány éves korában fog megtörténni az Ön életében az alábbi, párkapcsolati szempontból fontos mérföldkő?

átlagéletkor, (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

■ Erdély ■ Felvidék ■ Vajdaság

A kezdeti mérföldkövek tekintetében még nincsenek nagy különbségek a nemek között, viszont az első házasságkötés és az első gyermek vállalása esetében már megfigyelhető, hogy a nők átlagosan három évvel fiatalabban élik át ezeket a fontos életeseményeket, mint a férfiak.

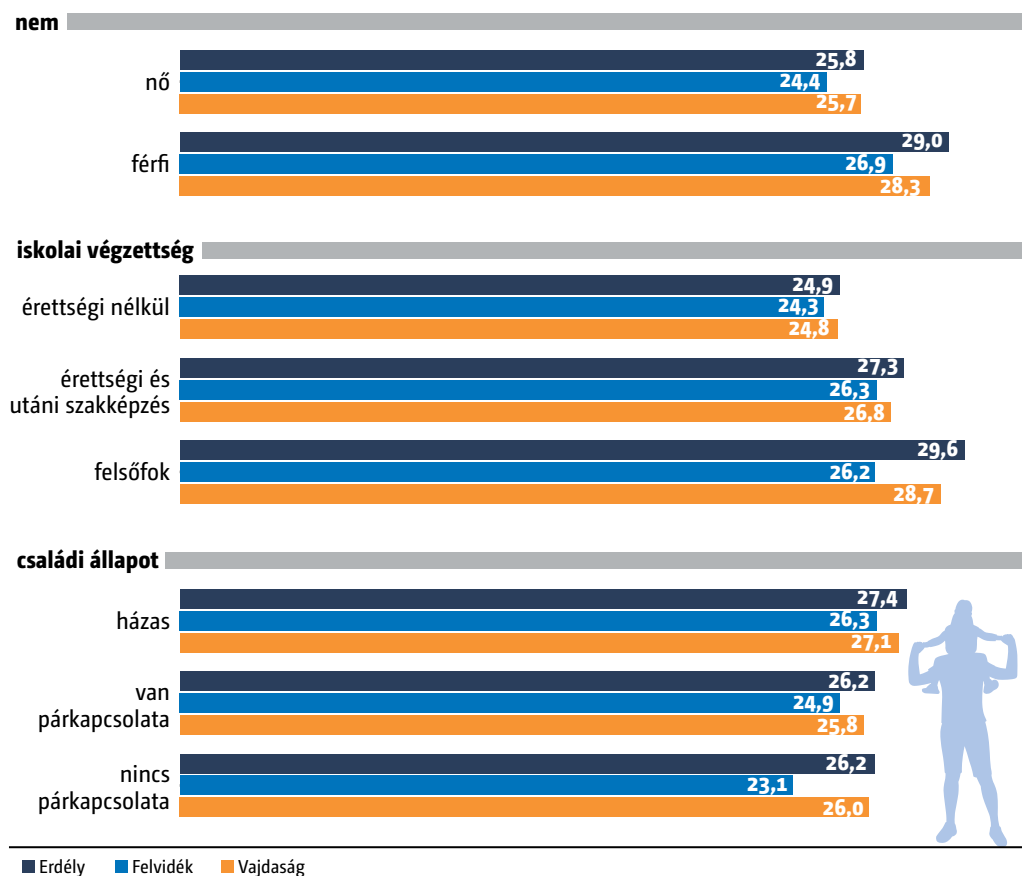
Felvidéken korábban vállalnak gyermeket

Az első gyermek vállalásának átlagéletkora a Felvidéken élők körében volt a legalacsonyabb, átlagosan 25,6 év, míg a Vajdaságban és az Erdélyben élőkénél magasabb volt ez az átlagos életkor (26,8, illetve 27,1 év).

A 2018-as felméréshez képest mindhárom régióban nőtt az első gyermek vállalásának átlagéletkora, vagyis egyre későbbi életkorban születik gyermekük a határon túli magyaroknak. Öt év alatt Erdélyben nőtt ez az érték a legnagyobb mértékben: 1,5 évvel, a másik két régióban az emelkedés nem érte el az 1 évet.

Átlagéletkor az első gyermek születésénél

átlagéletkor, (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

Családtervek

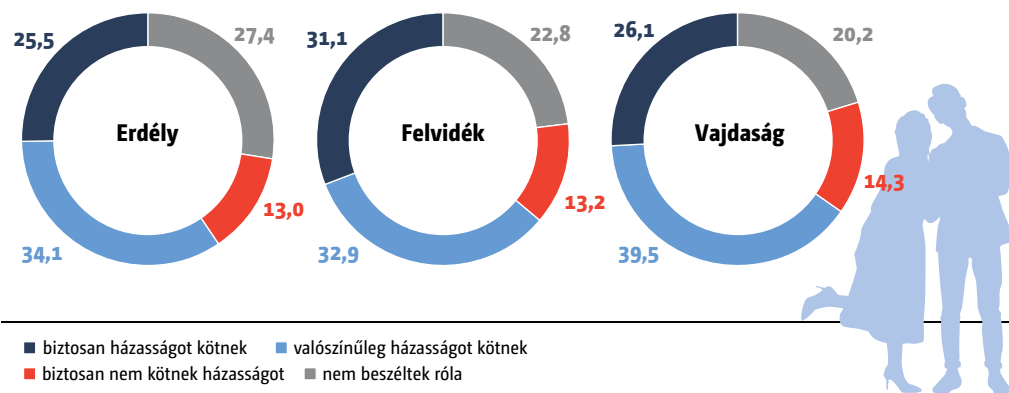
A határon túli magyarok többsége házasságban képzei el az életét

Arra a kérdésre, hogy „25 év múlva házasságban képzei-e el magát” mindhárom régióban a túlnyomó többség igennel válaszolt: Erdélyben és a Vajdaságban közel azonosan magas arányban (82,5 és 82,6%), míg a Felvidéken 72,5%. Azok közül, akik még nem élnek házasságban tízből legalább hatan tervezik, hogy házasságra lépnek jelenlegi párjukkal. 2023-ban az erdélyiek ötöde, a vajdaságiak közel negyede, a felvidékieknek pedig harmada élt házasság nélküli párkapcsolatban. Ez az erdélyiek esetében 20,8%, ami 2 százalékpontos csökkenés a korábbi 2018-as felméréshez képest. A felvidékieknél közel 5 százalékpontos emelkedés következett be (2018: 28,7%, 2023: 33,4%), míg a vajdaságiaknál érdemben nem változott ez az arány (2018: 23,0%, 2023: 23,7%).

A nem házas párok között élők közül mindhárom régióban tízből legalább hatan azt tervezik, hogy biztosan vagy valószínűleg házasságra lépnek majd jelenlegi párjukkal. A meglévő partnerrel való házasságkötést legnagyobb arányban a vajdaságiak tervezik, csaknem kétharmaduk nyilatkozott így. A biztosan házasságra lépők aránya ugyanakkor a felvidéki honfitársainknál a legmagasabb.

Ha van párkapcsolata, tervez-e házasságot jelenlegi élettársával/párjával?

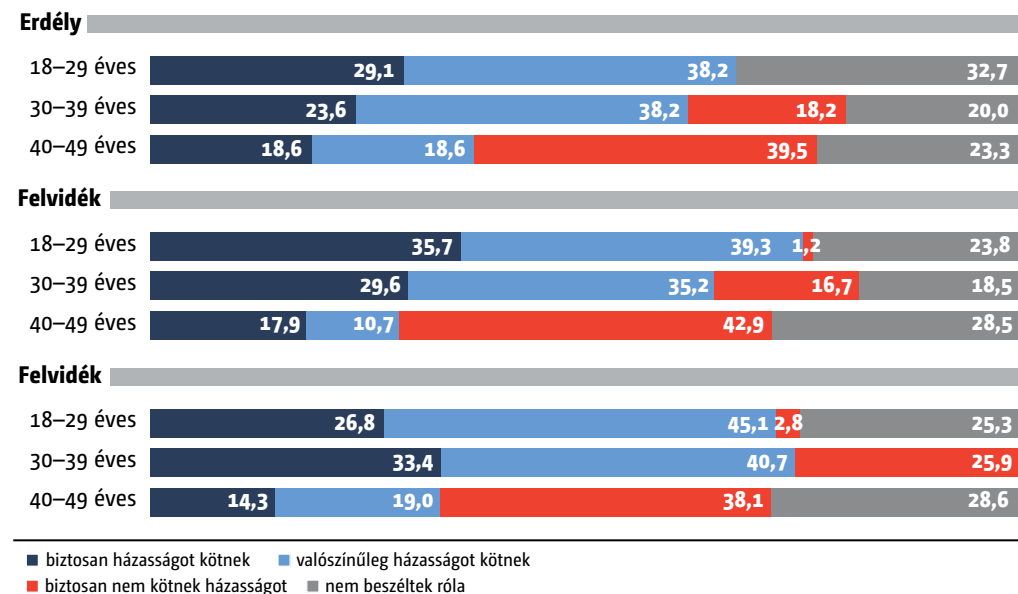
százalék, (N Erdély = 208; N Felvidék = 167; N Vajdaság = 119)

Az életkor emelkedésével alapvetően csökken a házasságkötési szándék: míg a 18-29 és a 30-39 évesek 61,8%-75,0%-a tervezi, hogy biztosan vagy valószínűleg házasságot köt jelenlegi párjával, addig a 40 évesek és idősebbeknél ugyanez az arány 28,6%-37,2%.

Terveznek-e házasságot kötni jelenlegi párjukkal?

százalék, (N Erdély = 208; N Felvidék = 166; N Vajdaság = 119)

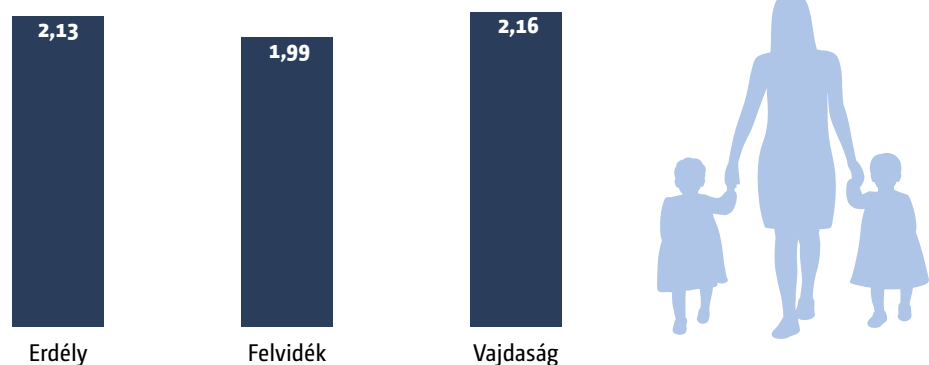

A határon túli magyarok átlagosan 2,1 gyermeket szeretnének

Az „Összesen hány gyermeket szeretne?” kérdésre adott válaszok alapján a határon túli magyarok átlagosan 2,1 gyermeket szeretnének az életük során. Felvidéken a legkisebb a vágyott átlagos gyermekszám: 2 főnél kevesebb.

Összesen hány gyermeket szeretne?

átlag, (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

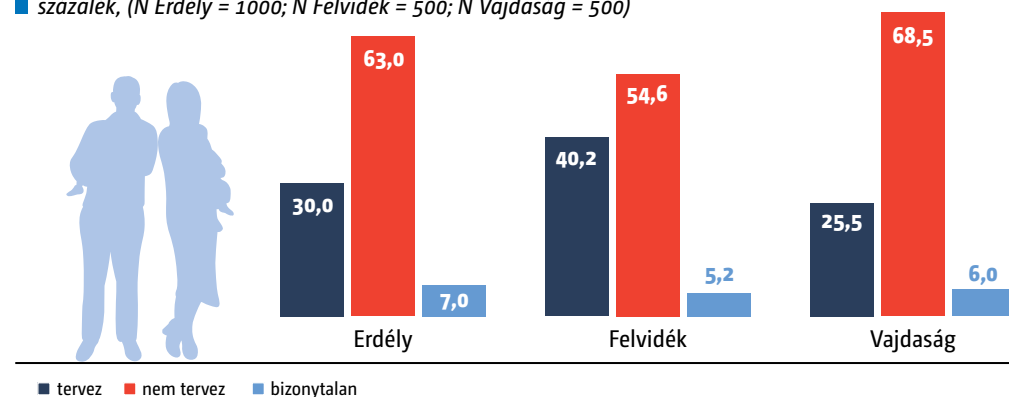
A határon túli magyar területeken több gyermekre vágnak a házaspárok, mint az élettársak, és az egyház tanítása szerint vallásosok is többre, mint a nem vallásosok, ez mind a három régióban egyaránt igaz. Aki több gyermeket szeretne, az többet tart ideálisnak, a vágyott és az ideális gyermekszámot pedig elsősorban a már meglévő családnagyság, valamint a gyermekvállalás fontossága befolyásolja. Mindez az anyaországi magyarok körében is hasonlóan alakult az elmúlt időszakban (Fűrész és Székely, 2019; Engler és mtsai., 2022; Papházi és mtsai, 2023; Pári és mtsai., 2023).

A vágyott gyermekszám nem feltétlenül esik egybe a konkrétan tervezett gyermekszámmal, mert a tudatos tervezést erősen befolyásolják az adott körülmények. Ezenkívül a tervezés – különösen fiatalok esetében – öt évnél későbbre is irányulhat, azonban a kérdőív a gyermekvállalási szándék kérdését a következő öt évre is vonatkoztatta. A válaszadók terveit leginkább az befolyásolja, hogy a kérdezettnek van-e már gyermeke, illetve annyi gyermeke van-e, amennyit eredetileg szeretett volna. Emiatt nagyobb arányban gondolkodnak családbővítésen azok, akiknél az átlagos gyermekszám kisebb, főként a felvidéki magyarok, a fiatalok, és az élettársi kapcsolatban élők.

A következő öt évben tervez-e gyermeket?

százalék, (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

Ideálképek

*Ludescher Melinda – Pári András
– Bencze Ádám – Székely András*

Az első gyermek vállalásához ideális életkorral kapcsolatban hasonlóan gondolkodnak a határon túli magyarok: a nőknél a 25–26 éves, míg a férfiaknál a 28 éves kort tartják erre a legmegfelelőbbnek. Az ideális gyermekszám átlagosan 2,21 fő egy családban, míg a vágyott gyermekszám 2,12 fő. A gyermeket vállaló külföldi családokat támogató Köldökszinór programról Erdélyben hallottak a legtöbben, a felvidékiek mintegy fele azonban nem ismeri ezt a támogatást.

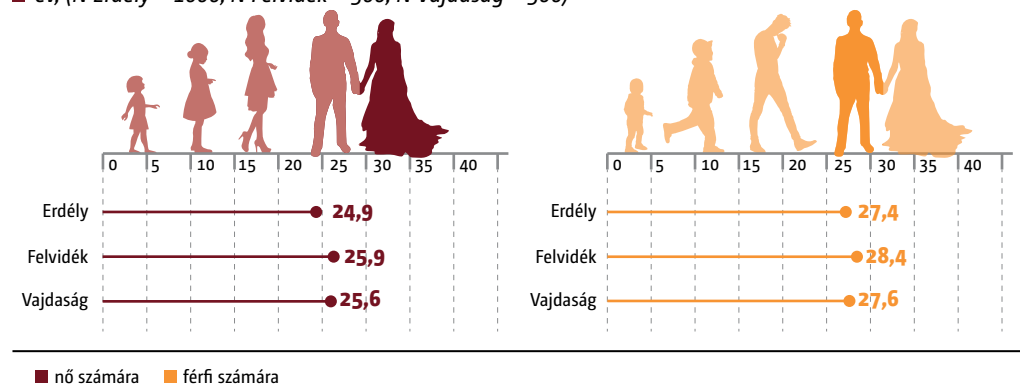
Ideális életkor a családalapításhoz

Az Erdélyben élők körében a legalacsonyabb az ideális házassági életkor

Az ideálisnak tartott életkor a házasságkötéshez mind a három régióban a húszas évek második felére tehető: a nők esetében átlagosan 24,9–25,9 életkort, a férfiaknál pedig 27,4–28,4 évet adtak meg. Általánosságban elmondható, hogy a nők és a férfiak között a különbség mindenhol meghaladja a két évet. A házasságkötés ideális életkora az erdélyiek körében a legalacsonyabb, a nők esetében ez 24,9, a férfiaknál pedig 27,4 évet jelent. Ettől egy-egy évvel magasabb az átlagéletkor a felvidékiek esetében, a vajdaságiak pedig a kettő között helyezkednek el.

Ideálisnak tartott házassági életkor

év, (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

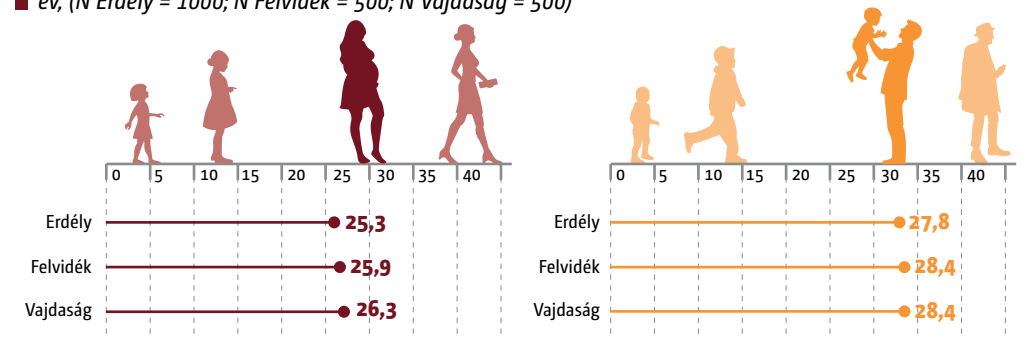
Ideális családalapítási életkor: egységben a nők és a férfiak

Kutatásunkban többek között arra a kérdésre is kerestük a választ, hogy a határon túli magyar közösségek szerint mi az ideális életkor a családalapításhoz a nők és a férfiak számára. Az első gyermek vállalásához az ideális életkort az erdélyi magyarok határozták meg a legfiatalabb életkorban: a nők esetében átlagosan 25 év, a férfiak esetében 28 év. A felvidéki és a vajdasági magyarok a nők esetében egy évvel magasabb életkort tartanak ideálisnak (26 év), míg a férfiak esetében az erdélyi magyarokkal nagyságrendileg megegyezően a 28 éves átlagos életkort jelölték meg.

A határon túli magyarok a 2018-as adatokhoz képest 2023-ban – a vajdasági nők kivételével – alacsonyabban állapították meg az ideális családalapítási életkort mind a nők, mind a férfiak esetében 0,1 és 0,4 év közötti különbségekkel. A legnagyobb különbség a felvidéki magyar férfiak körében volt, akiknél az eltelt évek alatt több mint 1 évvel korábbra helyezték a válaszadók az ideális családalapítási életkort. Az ideális korkülönbség a párok tagjai között a családalapítás tekintetében 2-3 év a férfiak javára.

Az első gyermek vállalásához ideális életkor a nők és a férfiak számára

év, (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

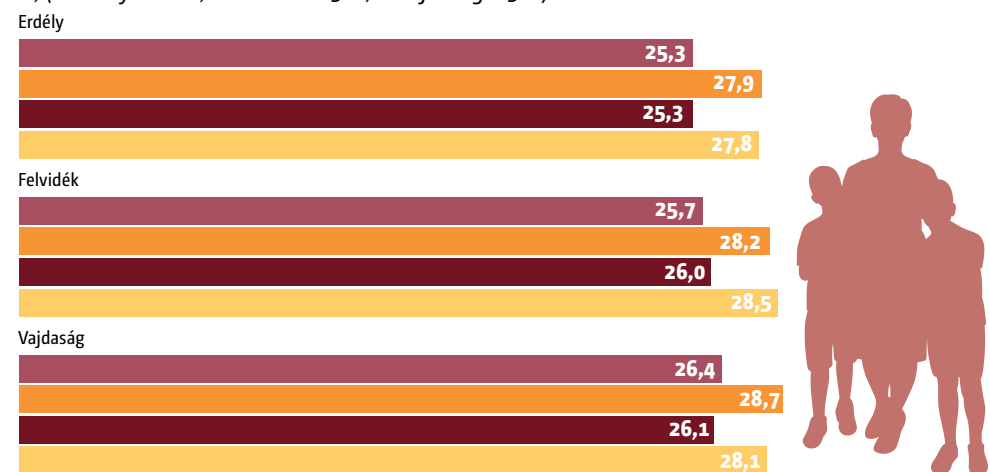

■ ideális életkor a nőknek ■ ideális életkor a férfiaknak

A határon túli magyarok körében a nők és a férfiak is nagyjából hasonló életkort tartanak megfelelőnek a családalapítás szempontjából a saját nemükre és a másik nemre vonatkozóan is. A legnagyobb különbség a vajdasági nők és férfiak véleménye között volt az ideális gyermekvállalási életkor tekintetében.

Az első gyermek vállalásához ideális életkor a nők és a férfiak esetében nemenként

év, (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

nők szerint: ■ ideális életkor az első gyermekvállaláshoz nőknek ■ ideális életkor az első gyermekvállaláshoz férfiaknak
 férfiak szerint: ■ ideális életkor az első gyermekvállaláshoz nőknek ■ ideális életkor az első gyermekvállaláshoz férfiaknak

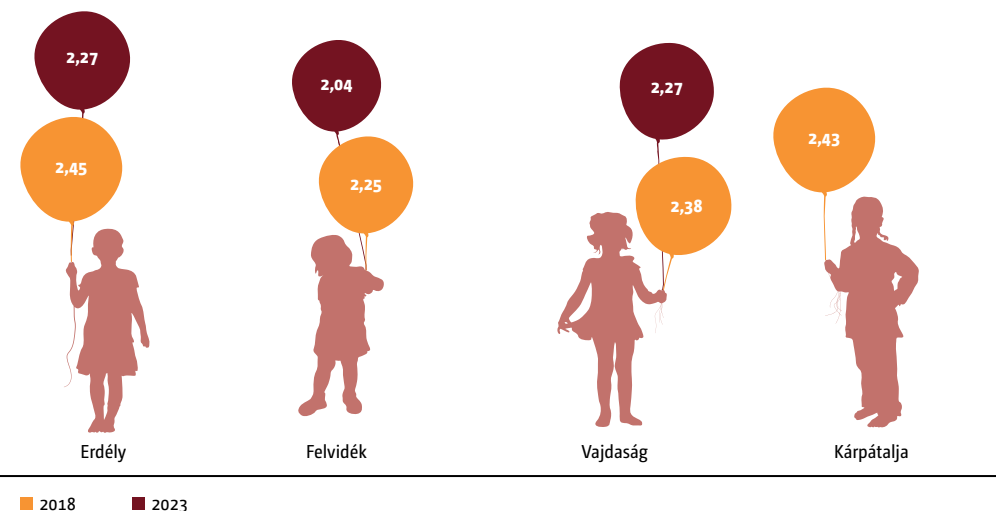

A határon túli magyarok szerint több mint két gyermek ideális egy családban

Az ideális gyermekszám egy családra vonatkozóan (vagyis ahogyan a válaszadó vélekedik a kívánatosnak tartott családnagyságról) a határon túli magyarok körében meghaladja az egyszerű reprodukcióhoz szükséges 2,1-es gyermekszámot, a kérdezettek ugyanis átlagosan 2,21 gyermeket tartanak ideálisnak egy családban. A korábbi, 2018-as vizsgálat szerint még 2,40 volt ez a szám: Erdélyben 2,45, Felvidéken 2,25, a Vajdaságban 2,38. Akárcsak a 2018-as vizsgálatban, 2023-ban is a felvidéki magyaroknál volt a legalacsonyabb az ideális gyermekszám (2,04), miközben Erdélyben és a Vajdaságban is lecsökkent 2,27-re.

Ideális gyermekszám a határon túli magyarok körében

átlag, (N2018 Erdély = 1300; N2018 Felvidék = 500; N2018 Vajdaság = 400; N2018 Kárpátalja = 400; N2023 Erdély = 1000; N2023 Felvidék = 500; N2023 Vajdaság = 500)

A 2023-as vizsgálat azt mutatja, hogy a vágyott gyermekszám szorosan összefügg az ideálisnak tartott gyermekszámmal, ami megmutatkozik a régiós összehasonlításnál is: a kérdezettek átlagosan 2,1 gyermeket szeretnének, és ebben az esetben is Felvidéken a legkisebb a vágyott átlagos gyermekszám (1,99), és a Vajdaságban a legmagasabb (2,16).

A gyermekvállalás ösztönzői

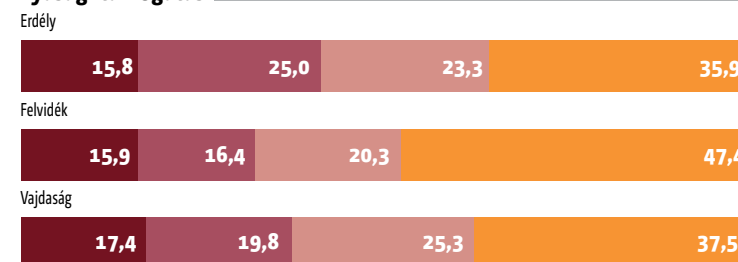
Az erdélyi magyarok kétharmada hallott a Köldökszinór program lehetőségeiről

2018. január 1-je óta a Köldökszinór programon keresztül a magyar családpolitika eléri a határon túl élő magyar közösségeket is, bevezették a magyar anyakönyvvel vagy Magyar igazolvánnyal rendelkező kisbabák után elérhető anyasági támogatást és a Babakötvényt (Farkas és mtsai., 2019; Fűrész és Molnár, 2021; Nyírády és mtsai., 2022).

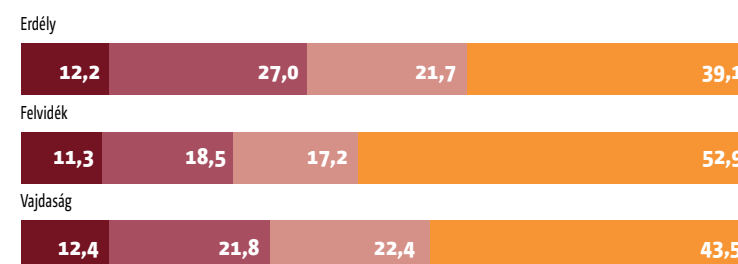

Anyasági támogatás és babakötvény igénybevétele és ismertsége százalék, (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

Anyasági támogatás

Babakötvény

■ hallott róla, és igénybe is vette (van gyereke) ■ hallott róla, de nem vette igénybe (van gyereke)
■ hallott róla, de (még) nem érintett (nincs gyereke) ■ nem hallott róla

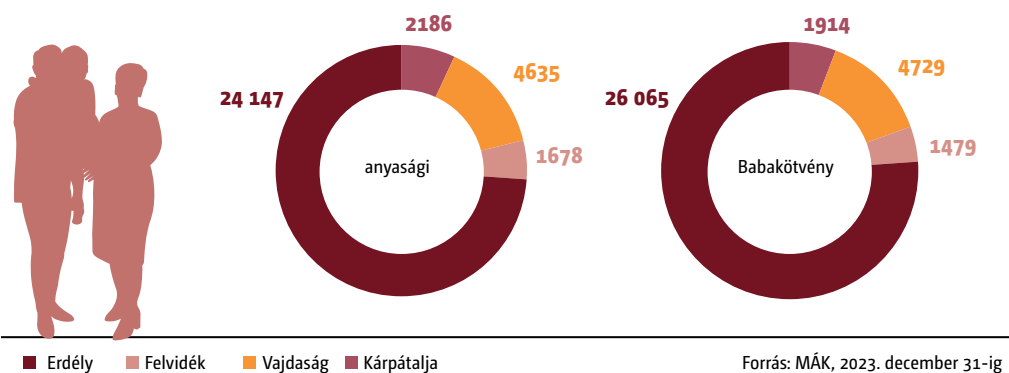
Az anyasági támogatást 2023-ban Erdélyben és a Vajdaságban ismerték a legtöbben (64,1% és 62,5%), és a Babakötvény is ugyanezekben a régiókban (60,9% és 56,5%) volt a legismertebb. Az igénybevétele az anyasági támogatás esetén a Vajdaságban volt a legmagasabb (17,4%), a Babakötvény esetén Erdélyben és a Vajdaságban, majdnem megegyező mértékben (12,2% és 12,4%).

Erdélyben a legnépszerűbb az anyasági támogatás és a Babakötvény

A Magyar Államkincstár (MÁK) által megadott igénybevételi adatok alapján az látszódik, hogy a Köldökszínór programban nyújtott támogatások sikeresek, azonban az ismertség és a hozzáférés javításával az igénybe vevők száma még tovább növelhető. A 2023. év végi adatok szerint eddig összesen 32 646 esetben folyósítottak anyasági támogatást és 34 187 esetben nyitottak Babakötvényt a vizsgált három régióban élő határon túli magyarok körében. Mind ez a Köldökszínór program összes igénybevételének a 65,5%-a volt tavaly év végéig (forrás: MÁK). A nagyobb magyar népességnek megfelelően a többség Erdélyből kérte a támogatást. Ezekből a számokból is látható a jelentősen alacsonyabb arányú igénybevétel a felvidéki magyarok körében.

Anyasági támogatás és Babakötvény igénybevétele 2023 év végéig igénybevételek száma

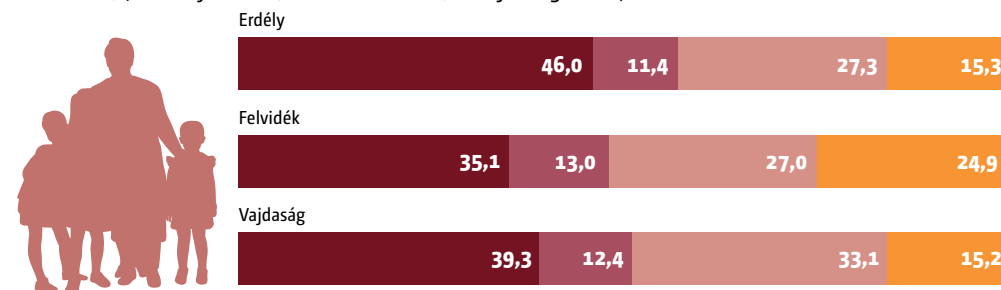

A határon túli magyarok az oktatási, nevelési támogatást ismerik a legjobban

Vizsgáltuk a Szülőföldön magyarul program keretében nyújtott oktatási, nevelési támogatás ismertségét és igénybevételét is. Ennek a támogatásnak – ami már 100 ezer forint évente – jelentősen nagyobb az ismertsége és igénybevétele. Itt is megfigyelhető, hogy míg Felvidéken 24,9% nem hallott róla, addig a másik két régióban csak mintegy 15% számára volt ismeretlen a támogatás.

Oktatási-nevelési támogatás ismertsége és igénybevétele

százalék, (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

■ hallott róla, és igénybe is vette (van gyereke) ■ hallott róla, de nem vette igénybe (van gyereke)
 ■ halott róla, de (még) nem érintett (nincs gyereke) ■ nem hallott róla

Identitás külföldön: magyarságtudat, iskolaválasztás, hitélet

Radnai Fanni – Sullivan Ferenc

Szilárd magyar identitás jellemzi a külhoni közösségeket

A kutatás eredményei megerősítik azt a vélekedést, hogy a magyar identitás és annak továbbadása, valamint a magyar közösséghez való tartozás és a magyar nemzeti hagyományok és szokások ápolása kifejezetten fontos a külhoni magyar közösségek számára.

A határon túli magyar közösség nemzeti identitása a XXI. század második évtizedének derekán is meghatározó, a kutatási eredmények ugyanakkor megerősítik, hogy Felvidéken előrehaladottabb az asszimiláció. A közösségek fennmaradása szempontjából létfontosságú anyanyelvi iskolaválasztás a szülői döntésekben is hangsúlyos, a közép- és felsőfokú oktatásban viszont már jóval kevesebben tanulnak magyar (anya)nyelven. A vallási identitás tekintetében elmondható, hogy bár a válaszadók elsöprő többsége mindhárom régióban továbbra is kötődik valamely keresztény felekezethez, a legnépesebb csoportot a „maguk módján” vallásosak teszik ki.

A nemzeti identitás Anderson „elképzelt közösség” fogalma szerint a nemzeti közösséghez való, nem kézzelfogható kapcsolódást jelenti. Ugyanakkor az „elképzelt” nemzeti közösségek a minden egyes tagjukat összekötő fizikai kapcsolatok hiánya dacára nagyon is valós közösségek; a nemzeti identitás nem pusztán a valahová tartozás értelmében nyilvánul meg, hanem a mindennapok gyakorlatában, a családi életet alakító döntésekben, például a gyermekek oktatási nyelvének megválasztásában is (Székely, 2018). A nemzeti – és a külhoni magyar közösségek esetében ahhoz szorosan kapcsolódó vallási – identitás ennek megfelelően nem pusztán elméleti kategória, hanem olyan valóság, amely a közösségek jövőképét és életerejét döntően befolyásolja.

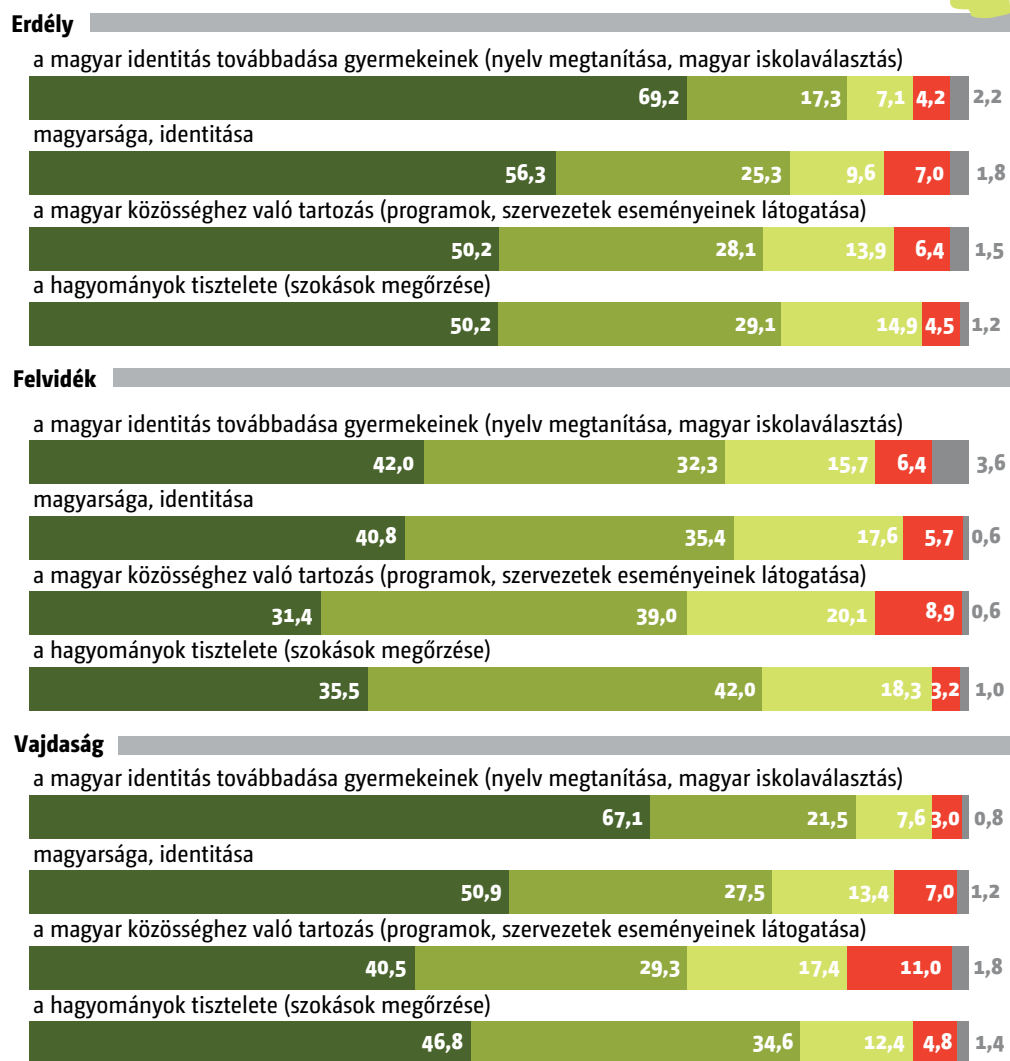

A kutatás eredményei megerősítik azt a vélekedést, hogy a magyar identitás és annak továbbadása, valamint a magyar közösséghez való tartozás és a magyar nemzeti hagyományok és szokások ápolása kifejezetten fontos a külhoni magyar közösségek számára (Szekely, 2014). Erdélyben és különösen a Vajdaságban a válaszadók a magyar identitás továbbadásának fontosságát hangsúlyozzák első helyen, Felvidéken kiegyenlítettébb értékekkel találkozhatunk.

Identitáselemek fontossága. Kérdés: Mennyire fontosak az Ön számára az alábbi dolgok egy 1-től 4-ig terjedő skálán?

ahol a 4-es azt jelenti, hogy teljes mértékben, az 1-es pedig azt, hogy egyáltalán nem, százalék (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

■ teljes mértékben fontos ■ 3 ■ 2 ■ egyáltalán nem fontos ■ nem tudja/nem válaszolt

Ahogy Magyarországon is fontos a nemzeti identitás (Nagy és mtsai., 2022) Erdélyben is a válaszadók 86 százaléka számára teljes mértékben vagy inkább fontos a magyar identitás továbbadása, míg a saját magyar identitásáról 82, a magyar közösséghez való tartozásról 78 százalékuk nyilatkozott ugyanígy. Felvidéken a magyar identitás továbbadása a válaszadók 74 százaléka, saját magyarsága háromnegyedük számára fontos, míg a magyar közösséghez tartozásról tízből hét megkérdezett vélekedett ekként. Az egyes kérdések közötti legnagyobb eltérés a Vajdaságban mutatkozik, ahol a magyar identitás továbbadása tízből több mint kilenc válaszadónak (89 százalék), a saját magyar identitása 78 százaléknak, a magyar közösséghez tartozás szintén 70 százaléknak fontos. A hagyományok tisztelete, a szokások megőrzése is hasonló arányokat mutat, ami mindhárom régióban a megkérdezettek mintegy nyolctizede számára inkább vagy teljes mértékben fontos.

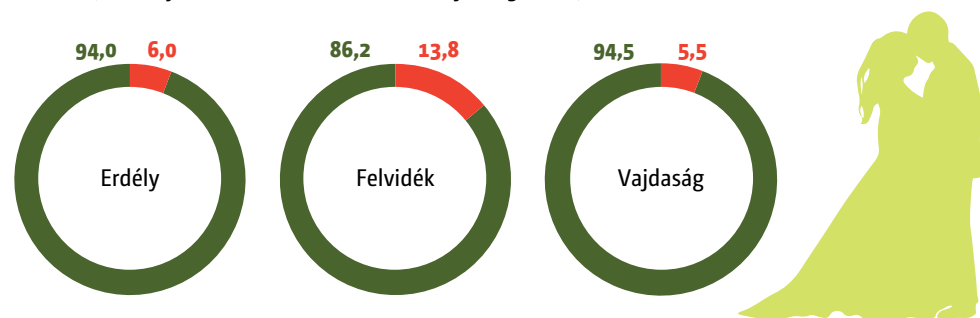

A házasságok többségében a házas társ is magyar nemzetiségű

Mindhárom vizsgált régióban a házasságban élő válaszadók túlnyomó többségének házas társa szintén magyar nemzetiségű: a Vajdaságban a megkérdezettek 94, Erdélyben 94 százaléka nyilatkozott úgy, hogy házas társával megegyezik a nemzetisége. Ebből a szempontból az asszimiláció által fokozottan érintett Felvidéken találkozhatunk valamennyivel alacsonyabb értékkel, de a házas válaszadók 86 százalékának itt is sajátjával egyező nemzetiségű a házas társa.

Házasok nemzetiségének egyezése

százalék, (N Erdély = 519; N Felvidék = 197; N Vajdaság = 240)

■ egyező nemzetiségűek ■ különböző nemzetiségűek

Ugyanakkor abban a tekintetben már megoszlanak a vélemények, hogy a közös nemzetiség mennyire fontos feltétele a jó házasságnak. Erdélyben és Felvidéken a válaszadók mintegy fele (45 és 48 százaléka) állítja, hogy a közös nemzetiségi hovatartozás inkább vagy teljes mértékben fontos a jó házassághoz, a Vajdaságban harmaduk (32 százalék) vélekedik ugyanígy.

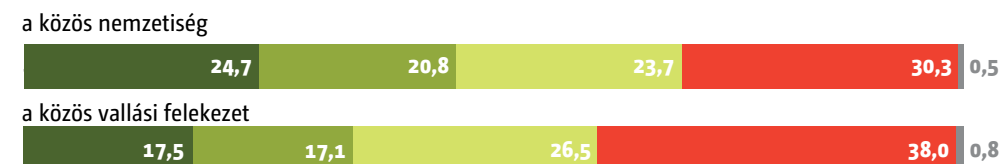

A jó házasság kapcsolata a nemzetiséggel és vallással.

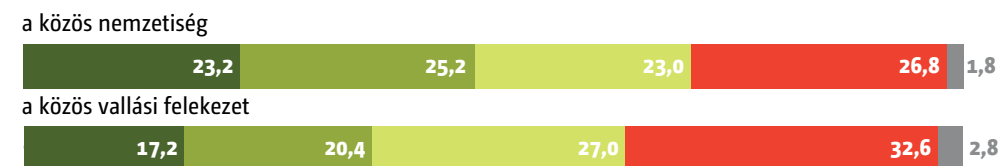
Kérdés: Mennyire fontos a jó házassághoz...?

1-től 4-ig terjedő skálán ahol a 4-es azt jelenti, hogy teljes mértékben, az 1-es pedig azt, hogy egyáltalán nem, százalék (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

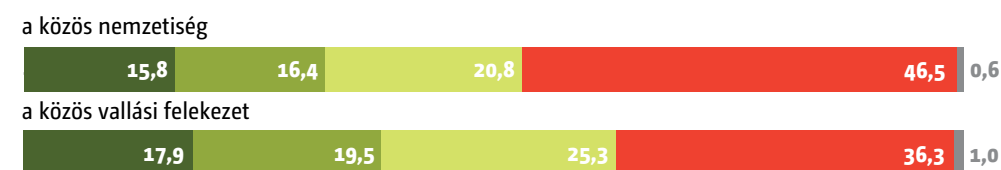
Erdély

Felvidék

Vajdaság

■ teljes mértékben fontos ■ 3 ■ 2 ■ egyáltalán nem fontos ■ nem tudja/nem válaszolt

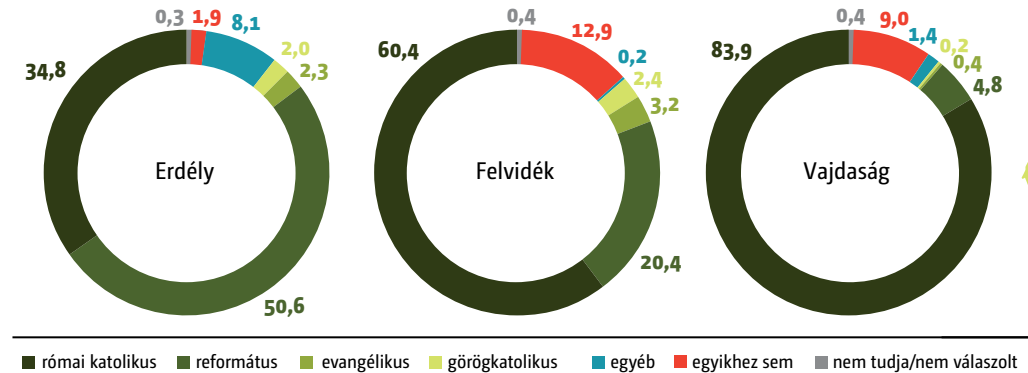
Továbbra is meghatározó a vallás szerepe a külhoni magyarok életében

Mindhárom vizsgált külhoni magyar közösségről elmondhatjuk, hogy a válaszadók elsöprő többsége kötődik valamely keresztény felekezethez. Felvidéken és különösen a Vajdaságban a római katolikus felekezet dominál. Erdélyben a válaszadók abszolút többsége, Felvidéken mintegy ötöde, a Vajdaságban huszada vallotta magát reformátusnak, emellett Felvidéken és Erdélyben az evangélikusok és a görögkatolikusok alkotnak 2-3 százalékos közösséget. Erdélyben jelentős, 8 százalékos réteget tesznek ki az egyéb – unitárius, baptista stb. – felekezethez tartozók. Felvidéken a válaszadók 13, a Vajdaságban 9, Erdélyben mindössze két százaléka nyilatkozott úgy, hogy nem tartozik egyetlen vallási felekezethez sem.

Mely vallási felekezethez tartozónak érzi magát?

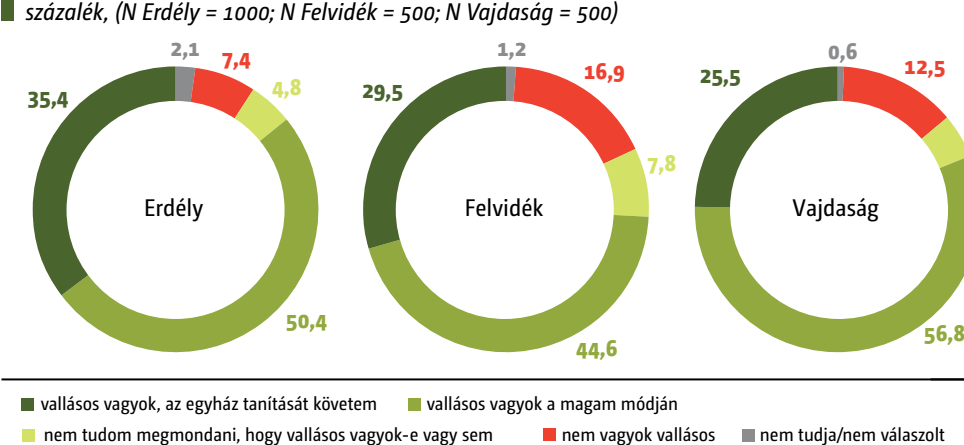
százalék, (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

A vallásosság tekintetében a legnépesebb csoportot mindhárom régióban a „maguk módján” vallásosak teszik ki. Az egyház tanítása szerint a vallásosok aránya Erdélyben a legmagasabb (35 százalék), de a másik két térségben is így jellemzi magát a válaszadók bő egynegyede – közel harmada.

Melyikkel tudná jellemezni saját magát?

százalék, (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

Az Istenbe vetett hit mint erőforrás – a hitélettel kapcsolatos tendenciáknak megfelelően – szintén Erdélyben a legmarkánsabb: itt a válaszadók héttizede (71 százaléka) számára inkább vagy teljes mértékben fontos. Felvidéken és a Vajdaságban az istenhit a válaszadók 56 százaléka, illetve fele számára fontos erőforrás. A közösen vallott felekezeti identitás mindhárom területen a válaszadók bő egyharmada számára lényeges szempont: Felvidéken 38 százalék, a Vajdaságban 37 százalék, a hagyományosan – Kárpátalja mellett – a leginkább vallásosként jellemezhető Erdélyben 35 százalék nyilatkozott úgy, hogy a közös vallási felekezet inkább vagy teljes mértékben fontos feltétele a jó házasságnak.

Anyanyelvi oktatást választ gyermekének a külhoni magyarok többsége

Az oktatás nyelvének kérdése kulcsfontosságú a külhoni magyarság identitásának továbbörökítése és ezen keresztül a közösségek fennmaradása szempontjából.

A magyar iskola kialakítja a gyermek biztos identitását, és segíti abban, hogy szűkebb és tágabb közösségében otthon érezze magát. Ugyanakkor az a gyermek, akit szülei kényszerűségből vagy tudatos döntés eredményeként nem magyar nyelvű intézménybe íratnak, jó eséllyel beolvad a többségi társadalomba. A tanulási nyelv megválasztásának kérdése szélesebb összefüggésben a kisebbségi és többségi nyelvhasználat kérdésébe ágyazódik, amely alapvető hatással bír az identitás megtartására és az életben való boldogulásra. A gyermekkori nyelvhasználat a külső lehetőségek mellett alapvetően a származó család nyelvi és etnikai viszonyainak függvénye, amit a vegyes házasságok alapvetően befolyásolnak.

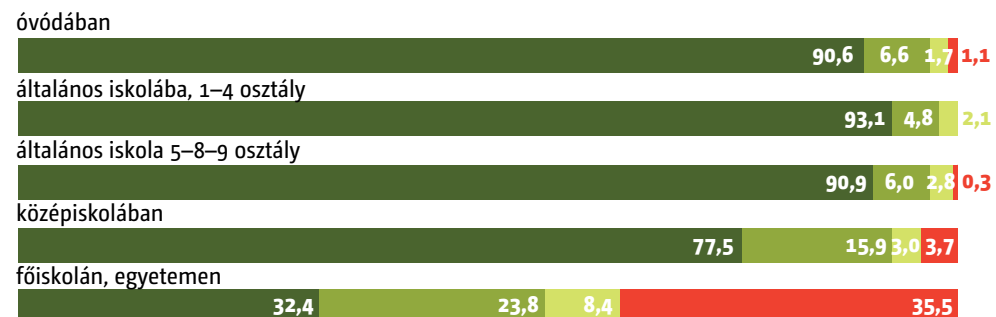
A kutatás eredményeinek tükrében megállapíthatjuk, hogy mindhárom vizsgált külhoni közösségben a válaszadók mintegy kilenctizede magyar nyelvű óvodai csoportba járt, illetve anyanyelvén végezte általános iskolai tanulmányait. Felvidéken a válaszadók 85, a Vajdaságban 88, Erdélyben 91 százaléka járt magyar nyelvű óvodai csoportba. Az általános iskola alsó tagozata esetében még magasabb arányokkal találkozhatunk: Felvidéken 88, Erdélyben 93, a Vajdaságban 95 százalék tanult magyarul. Az általános iskola alsó és felső tagozata között e tekintetben csupán minimális eltérés tapasztalható.

Milyen nyelven folytatta ön tanulmányait?

százalék, (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

Erdély

Felvidék

Vajdaság

■ magyarul ■ államnyelven ■ vegyes, más stb ■ nem járt ■ nem tudja/nem válaszolt

A közép- és felsőfokú oktatás terén már jelentősebbek az eltérések az egyes régiók között: Felvidéken a válaszadók 60, Erdélyben 77, a Vajdaságban 75 százaléka járt magyar nyelvű középiskolába. A főiskolát, egyetemet végzettek közül a Vajdaságban és Erdélyben vannak többségben azok, akik magyar nyelven folytatták tanulmányaikat.

A kutatás eredményei a tendenciákat tekintve egybecsengenek a külhoni magyar fiatalok nemzeti és vallási identitását taglító korábbi vizsgálatok eredményeivel (Székely 2014, 2018; Domokos és mtsai., 2021). A vizsgált külhoni térségek közül a magyar identitás ereje és a továbbörökítés szándéka Erdélyben a legerősebb, a Vajdaság egyfajta köztes helyet foglal el, Felvidéken az erősebb asszimilációs folyamatok hatása az eredményeken is érződik.

Mindhárom térségről elmondható azonban, hogy a válaszadók túlnyomó többsége számára fontos a magyar nemzeti közösség identitásának, hagyományainak fennmaradása az egyéni döntések szintjén is, ez pedig optimizmusra ad okot a határainkon túlra szakadt magyar közösségek jövőjét tekintve.

A jóllét és a jövőkép dimenziói

Kiss-Kozma Georgina – Székely Levente

A határon túli magyarok szubjektív elégedettségi és boldogsági szintje magasnak tekinthető, habár regionális különbségek is megfigyelhetők. A párcapcsolathoz tartozó elégedettség magasabb átlagértékeket produkál, mint az általános boldogság. A válaszadók elsősorban házasságban, szülőföldjükön és némileg kisebb mértékben, de ugyanazon a településen képzelik el hosszú távon az életüket. Azonban a megkérdezettek kevesebb mint fele gondolja úgy, hogy további gyermekei lesznek, s még kevesebben bíznak a saját településük etnikai viszonyainak változatlanságában.

Növekvő elégedettség a régióban

A nemzetközi boldogságkutatás szerint Közép- és Kelet-Európában emelkedett az élettel való elégedettség, elsősorban a fiatalok körében

Az ENSZ megbízásából 2024-ben már 12. alkalommal jelent meg a World Happiness Report, vagyis a boldogságindex, amely megmutatja, hogy a világ 143 országában mennyire elégedettek az életükkel az emberek. A jelentés globális szinten alacsonyabb szintű boldogságszintet mutat az 1980 után születettek körében. Azonban regionális szinten nagy különbségek mutatkoznak: Észak-Amerikában például 2006–2010 óta a fiatalok (15–24 évesek) boldogsága jelentősen csökkent, s ma már kevésbé boldogok, mint az idősök. Nyugat-Európában is csökkent a fiatalok szubjektív boldogságszintje, míg Közép- és Kelet-Európában emelkedett, ennek eredményeképpen a fiatalok ma már Európa mindkét felén egyformán boldogok.

Magyarországon az előző évhez viszonyított visszaesés ellenére a 2006–2010-es időszakhoz képest 2021–2023-ra a lakosság szubjektív boldogságszintje az egyik legnagyobb növekedést produkálta (az elmúlt évtizedek növekedését tekintve hazánk a 15. helyen áll). Régiós összehasonlításban hazánk elmarad a térség többi országához képest: míg Magyarország az 56. helyen van a 143 országot tartalmazó listán, addig Románia a 32., Szerbia a 37., Szlovákia pedig a 45. helyen szerepel az élet értékelése szerinti országgrangsorban (Helliwell et al., 2024). Hasonló pozitív trendek olvashatók ki az 1988 óta rendszeresen megjelenő, a magyarországi népesség testi és lelki egészségi állapotáról átfo-gó képet nyújtó Hungarostudy eredményeiből is, amelyek szerint a lakosság elégedettsége és boldogsága lassan ugyan, de növekszik. A korcsoportos összehasonlításból pedig itt is az olvasható ki, hogy az elégedettség és a boldogság egyértelműen csökken az életkor előrehaladtával (Székely et al., 2022), illetve más kutatások is ezt támasztják alá (Horváth-Varga és mtsai., 2023; Varga-Péterfi, 2023).

A fiatalok mentális egészsége évről évre egyre hangsúlyosabb témává válik (Székely – Kiss-Kozma, 2024), ami nem meglepő annak tükrében, hogy a magyarországi fiatalok egyötöde magányosnak tekinthető (Kiss-Kozma – Székely, 2023). A fiataloknak az elmagányosodás és a közösségek hiánya mellett azonban a bizonytalanságból fakadó frusztrációval is meg kell küzdeniük (Székely, 2023).

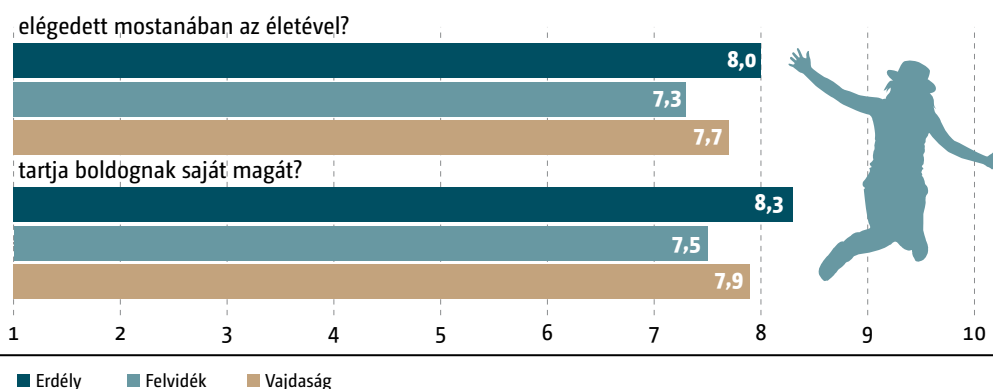

Erdélyben a leginkább elégedettek az életükkel

Az elégedettségre kétféleképpen kérdeztünk, és meglehetősen hasonló válaszokat, a tízfokú skálán ¹ rendre 7–8 közötti skálaátlagokat kaptunk. Habár az elégedettség és a boldogság hasonló, mégis látszik, hogy a boldogságra vonatkozó átlagok mindhárom mintában valamivel magasabbak, mint az elégedettségre vonatkozóak, mindazonáltal az elégedettség és a boldogság közötti korreláció kifejezetten erős. A regionális különbségek sem hatalmasak, de azt megállapíthatjuk, hogy az erdélyiek valamivel elégedettebbek/boldogabbak, mint a sorrendben következő vajdaságiak és a legkevésbé elégedett felvidékiek. Figyelemre méltó, hogy a határon túli magyarok körében megmutatkozó elégedettségi sorrend megfelel az országgrangornak, azaz a helyi magyarok elégedettsége hasonló a többségi nemzethez, legalábbis a sorrendet illetően.

Elégedettség-boldogság

1-től 10-ig terjedő skálán ahol a 10-es azt jelenti, hogy elégedett/boldog, az 1-es pedig azt, hogy elégedetlen/boldogtalan, Ön mennyire (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500),

¹ A World Happiness Report 0–10 skálákat használ, jelen kutatásban az 1–10 skálát használtuk, így egy az egyben nem vehetők össze az adatok.

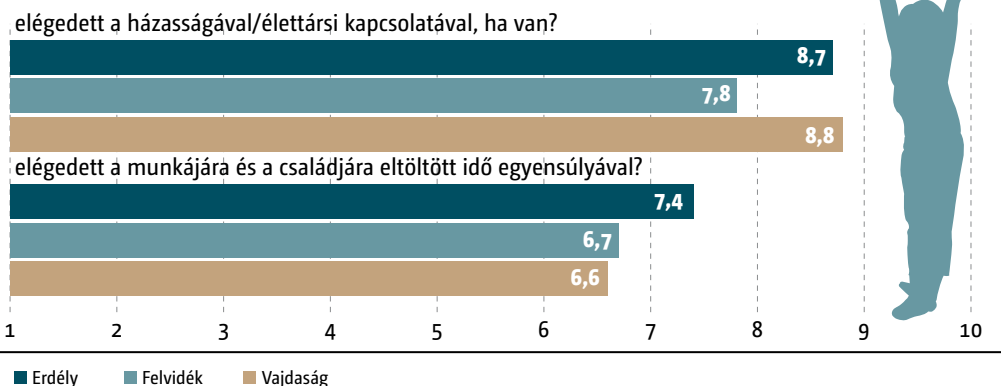

Nem csupán a család a boldogság forrása

Mindhárom vizsgált területen a párkapcsolathoz tartozó elégedettség magasabb átlagértékeket produkál, mint a boldogság, ami arra enged következtetni, hogy a párkapcsolat összességében boldogságforrás. Az erdélyi és a vajdasági mintában megközelíti az átlagos elégedettség a kilences skálaértéket (8,7 és 8,8), míg a felvidékiek esetében egy egész skálaértékkel alacsonyabb az átlag (7,8). A család és munka egyensúlyával is inkább elégedettek a megkérdezettek, az erdélyiek kiemelkednek, de a regionális különbségek nem olyan jelentősek. A párkapcsolathoz tartozó, illetve a család és munka egyensúlyához kapcsolódó elégedettség bár erős korrelációt mutat az elégedettséggel és a boldogsággal egyaránt, ugyanakkor nem ez a legerősebb tényező, amely együtt jár az elégedettséggel, hanem az anyagiak és a lakhatáshoz kapcsolódó elégedettség, míg a boldogság a biztonsággal kapcsolatos elégedettséggel mutat erősebb korrelációt.

Elégedettség-boldogság

1-től 10-ig terjedő skálán ahol a 10-es azt jelenti, hogy elégedett, az 1-es pedig azt, hogy elégedetlen, Ön mennyire (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

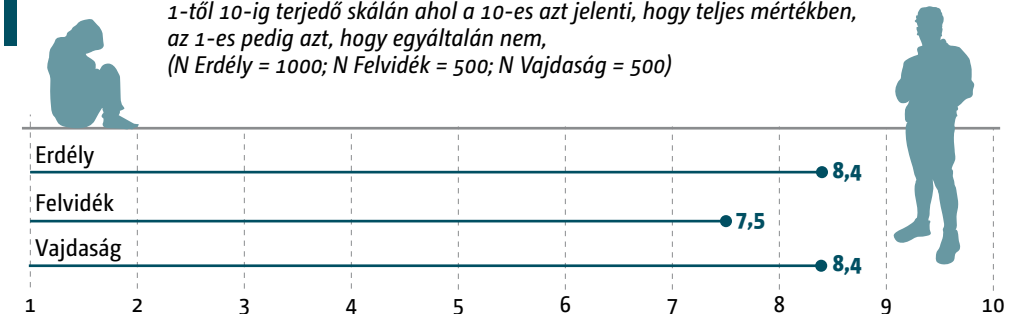

A felvidékiek a legkevésbé elégedettek a biztonsággal

Habár a bizonytalanság globális szinten is megjelenő probléma, amely adott esetben frusztrációval is párosul, a biztonság megítélése kedvező a vizsgált populációban. A boldogsághoz hasonló a biztonság megítélése is, az erdélyiek és a vajdaságiak 8,4-es átlagértékkel, míg a felvidékiek 7,5-ös átlagértékkel szerepelnek, így ők a legkevésbé elégedettek a biztonságukkal.

Egészében véve Ön mennyire érzi magát biztonságban?

1-től 10-ig terjedő skálán ahol a 10-es azt jelenti, hogy teljes mértékben, az 1-es pedig azt, hogy egyáltalán nem, (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

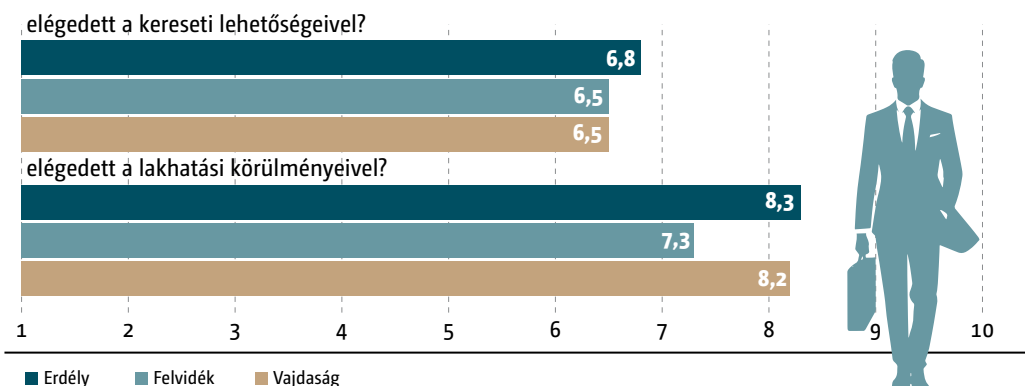

A lakhatási körülményekkel inkább elégedettek, mint a kereseti lehetőségeikkel

A kereseti lehetőségek tekintetében is inkább elégedettek a megkérdezettek, ugyancsak az erdélyiek magasabb elégedettsége mellett. Az anyagi körülményekre vonatkozó másik kérdés a lakhatásra vonatkozott, amely jellemzően magasabb átlagos elégedettséget mutat, a felvidékiek e tekintetben is kritikusabbak, egy egész skálaértékkel alacsonyabb átlagot produkálnak.

Anyagiak és lakhatás

1-től 10-ig terjedő skálán ahol a 10-es azt jelenti, hogy elégedett, az 1-es pedig azt, hogy elégedetlen, Ön mennyire (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

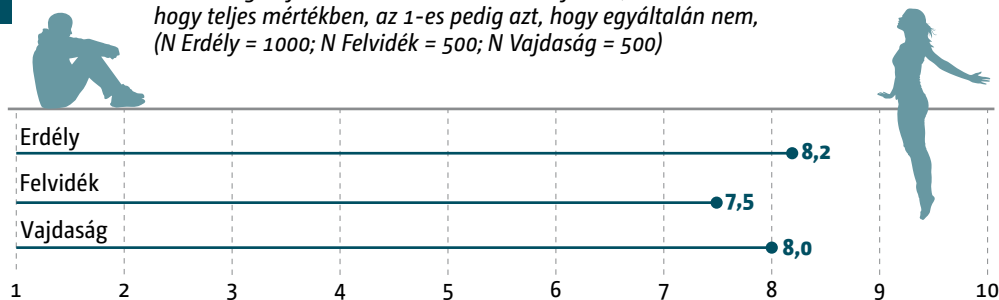
Általános és mentális egészség

A többség alapvetően elégedett az egészségével

A vizsgált régiókban a magyarok jellemzően elégedettek a saját egészségi állapotukkal. A többi elégedettségi dimenzióhoz hasonlóan ebben az esetben is az erdélyiek mutatkoznak a leginkább elégedettnek, csakúgy, mint a többi esetben, a felvidékiek a legkevésbé elégedettek.

Egészségben véve Ön mennyire elégedett az egészségi állapotával?

1-től 10-ig terjedő skálán ahol a 10-es azt jelenti, hogy teljes mértékben, az 1-es pedig azt, hogy egyáltalán nem, (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500)

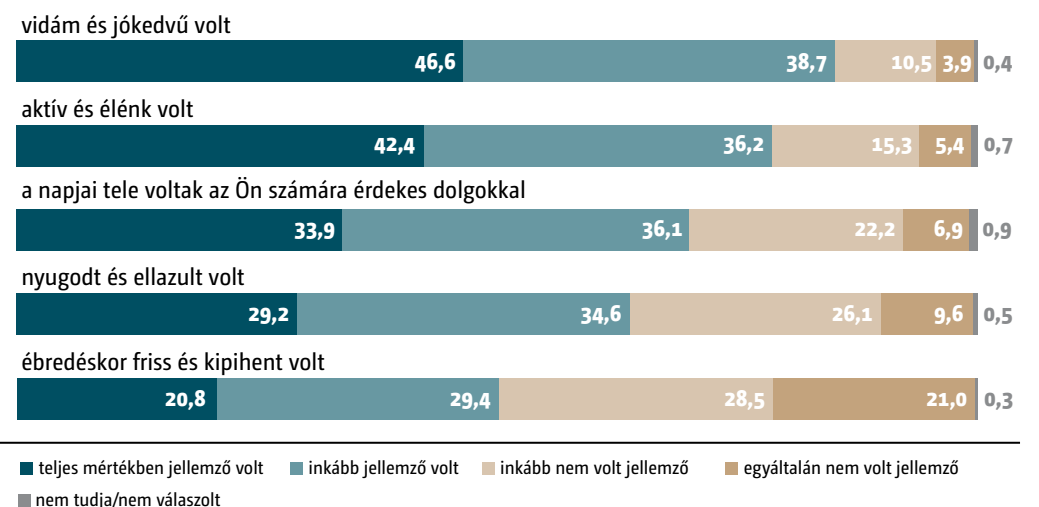

A többség jellemzően vidám és jókedvű

A mentális egészség tekintetében mindhárom vizsgált régióban a magyarok alapvetően vidámnak, jókedvűnek, aktívnak és élénknek érezték magukat, legfőképpen az erdélyiek. Azonban a tekintetben, hogy mennyire érezték magukat ébredéskor frissnek és kipihentnek, már inkább megoszlott a véleményük. A legelégedetlenebbek a vajdaságiak voltak, 16 százalékkal magasabb arányt mutatva az erdélyiek szubjektív elégedetlenség szintjéhez képest.

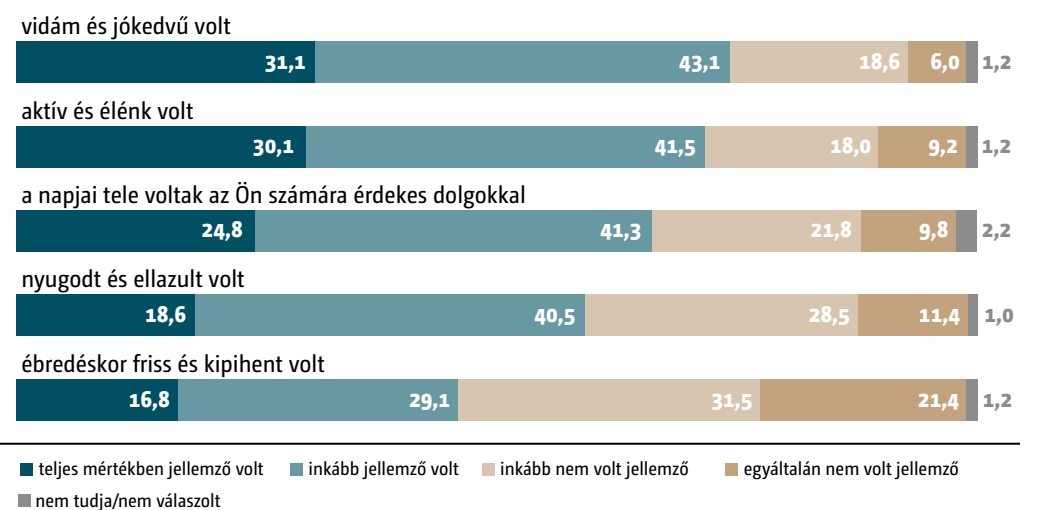
Mentális egészség - Erdély

százalék, (N Erdély = 1000), Mennyire voltak jellemzőek Önre az elmúlt két hétben a következők?

Mentális egészség - Felvidék

százalék, (N Felvidék = 500), Mennyire voltak jellemzőek Önre az elmúlt két hétben a következők?

Mentális egészség - Vajdaság

százalék, (N Vajdaság = 500), Mennyire voltak jellemzőek Önre az elmúlt két hétben a következők?

vidám és jókedvű volt

aktív és élénk volt

a napjai tele voltak az Ön számára érdekes dolgokkal

nyugodt és ellazult volt

ébredéskor friss és kipihent volt

■ teljes mértékben jellemző volt ■ inkább jellemző volt ■ inkább nem volt jellemző ■ egyáltalán nem volt jellemző
■ nem tudja/nem válaszolt

Jövőkép

Családban és szülőföldjén képzei el a jövőjét a határon túli magyarok többsége

A jövőscenáriók tekintetében az erdélyi, a felvidéki, valamint a vajdasági magyarok túlnyomó többsége házasságban, szülőföldjén és némileg kisebb arányban, de ugyanazon a településen képzei el huszonöt év múlva az életét.

Az erdélyi és a felvidéki magyarok nagyobb arányban képzelik el az életüket házasságban, ugyanakkor a felvidéki magyarok inkább el tudják képzelni, hogy további gyermekeik lesznek. A vajdasági magyarok kisebb arányban gondolják úgy, hogy huszonöt év múlva is ugyanebben az országban fognak élni, az erdélyi magyarok viszont a többi régióhoz képest nagyobb arányban vélekednek úgy, hogy ugyanazon a településen fognak élni, mint a lekérdezéskor. Mindhárom régióban a megkérdezettek kevesebb mint fele gondolja úgy, hogy további gyermekei lesznek, s legkevésbé abban bíznak, hogy a magyarok aránya hasonló lesz a településükön, mint a lekérdezéskor. A legpesszimistábbak e tekintetben a felvidéki magyarok, az erdélyi magyarokhoz képest közel húsz százalékkal kevesebben reménykednek a saját településük etnikai viszonyainak változatlanságában.

Jövőképek hosszú távon

százalék, (N Erdély = 1000; N Felvidék = 500; N Vajdaság = 500),
Mennyire tartja valószínűnek, hogy 25 év múlva...?

...házasságban fog élni

...ugyanebben az országban fog élni

...ugyanezen a településen fog élni

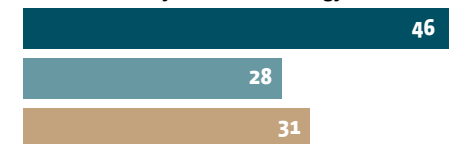
...lényegesen jobb anyagi helyzetben él majd, mint jelenleg

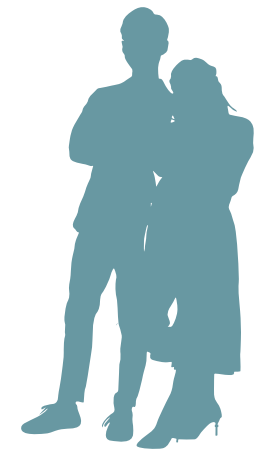
...további gyermekei lesznek

...hasonló arányban lesznek magyarok ezen a településen, mint jelenleg

■ Erdély ■ Felvidék ■ Vajdaság

Kárpátaljai magyar családok a háború árnyékában

Ferenc Viktória – Hires-László Kornélia

Az orosz–ukrán háború miatt a kárpátaljai magyarság ma különös, társadalmi-politikai viszonyait tekintve a többi külhoni régiótól jelentősen eltérő helyzetben éli mindennapjait. Az elhúzódó háború a kárpátaljai magyar családok életét is drasztikusan megváltoztatta. Az instabil helyzet miatt a más régióban alkalmazott reprezentatív kérdőíves technika Kárpátalján nem vagy csak komoly szakmai kompromisszumokkal lett volna alkalmazható. Emiatt ebben itt az interjú kutatás módszerével vizsgáltuk meg a családok helyzetét. Ezen belül is a háború előli menekülés miatt szétszakított családokra összpontosítottunk, illetve az ilyen családok egyedi helyzetét vetettük össze az együtt élő, hagyományos családi szerepek szerint szerveződő családok körülményeivel. A családkutatás kárpátaljai lekérdezésében a beregszászi Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont volt a partnerünk.

A kutatásban azt vizsgáltuk, hogy hogyan alakul át a kárpátaljai családkonceptió (házasságpárti, sokgyerekes, akár több generáció együttélésével jellemezhető családmódel) a háború hatására kialakult kényszerű (főleg a férfiakat érintő) vándorlással párhuzamosan. Melyek a család fizikailag egyben maradása mellett és ellen ható tényezők (a lakóingatlan, a ház, az otthon kérdése, ki vigyázzon rá, ki gondolja az időseket, a követő migrációval kikerülő nők, idősök elmagányosodásának jelenségére mi a jó válasz)?

Célunk az volt, hogy feltárjuk az interjúalanyok családi élettel összefüggő megéléseit, megküzdési módjait és azt, hogy rendelkeznek-e jövőképpel. Ha igen, milyen jövőre vonatkozó meglátásaik vannak? Arra voltunk kíváncsiak, hogy a háború miatt kialakult helyzetben hogyan alakult az adott család élete. Miben más a családi életük, mint a háború előtt? Hogy lehet egyáltalán egy családot „működtetni”, a családi életet megoldani háborús helyzetben? Mik a fő nehézségeik? Elsősorban hogyan lehetne segíteni családjuk mindennapjait? Az interjúalanyok felkutatásában a hólabdamódszert alkalmaztuk, odafigyelve, hogy városi és falusi családok, illetve Kárpátalja minden magyarlakta járása is reprezentálva legyen az interjúalanyok között. A kutatás célcsoportját részben vagy egészében Kárpátalján élő (azaz a háború miatt szétszakított vagy együtt élő), részben vagy egészében magyar, legalább egy 18 éven aluli gyermeket nevelő családok tagjai képezték. A kutatásban összesen 16 család történetét követtük végig, amelyből kilenc család a háború miatt szétszakított állapotban éli mindennapjait, míg hét család Kárpátalján maradv próbálja megtalálni a boldogulás lehetőségeit. A terepen arra törekedtünk, hogy a családok esetében a férfit és a nőt is megszólaltassuk egy-egy (lehetőleg) külön interjúban. Két esetben csak együtt voltak hajlandóak interjút adni, hat esetben pedig csak az egyik fél vett részt a kutatásban, így mindösszesen 26 személy véleményét ismertük meg.

10 megkérdezett család falvakból (Verbőc, Tiszakeresztúr, Gát, Makkosjánosi, Bótrágy, Palló, Sislóc) származott, további 6 esetben pedig nagyobb városokban (Ungvár, Nagyszőlős, Beregszász) éltek/származtak a megkérdezettek. Ezenkívül 10 teljesen magyar család, 6 vegyes házasság család adataira támaszkodtunk az elemzésnél. A vegyes nemzetiségű családok ukrán tagjával ukrán nyelven készültek az interjúk.

	Ungvári járás	Beregszászi járás	Nagyszőlősi járás	Összesen
Együtt élő család	1	3	3	7
Szétszakított állapotban élő család	4	4	1	9
Összesen	5	7	4	16

3. táblázat: Az interjúk megoszlása a családok együttélési típusa és lakóhelyük szerint

Az elhúzódó háború hatása a családi stratégiákra

A 2022. február 24-én indult, immár két és fél éve húzódó orosz–ukrán háború nemcsak a támadásokban közvetlenül érintett területeken, de az ország legnyugatibb csücskén élő kárpátaljai magyarság életében is súlyos következményekkel jár: a magyar családok egyre nehezebb helyzetekkel néznek szembe. A háború kitörésének napjára visszagondolva interjúalanyaink összeszorult szívvel mesélik el, mit éltek át. Az orosz támadás hírére pánik tört ki. A gyermekek reggel még elindultak az iskolába, de a nap közepén hazaküldték őket, egyes iskolákban már reggel üzentek a szülőknek, hogy a gyerekek ne induljanak el. A benzinkutakon kigyózó sorokban álltak a tankolni vágyók, a nap közepére az üzemanyag elfogyott, a kutak be is zártak. A legfontosabb élelmiszerek kiürültek az üzletek polcairól.

Voltak, akiket külföldi munkájuk végzése közben ért a háború kitörésének híre, így ők „biztonságos távolságból” figyelték, mi lesz a helyzet kimenetele. Mások már a reggeli órákban elindultak a határátkelők felé, vagy a nap közepén érte őket utol a gondolat, hogy talán nem biztonságos az országban maradni. A határátkelőhelyeken egyre növekvő káosz kezdett kialakulni. A magyarság elsősorban a tiszaujlaki, az asztélyi és a csapi, 24 órában működő határátkelőhöz igyekezett, ahol 15-20 órás várakozási idő várta őket. A rendkívüli helyzet miatt nyitva tartó kisebb átkelőkön (Kaszony, Harangláb) is többen átjutottak Magyarországra. Az esetek többségében csak a férjek, apák és fiatal fiúk indultak útnak, a család többi tagja maradt.

„Akkor este, 24-én kiszámíthatatlan volt a helyzet, nem tudtunk mire számítani, mindenki meg volt ijedve. A [férjem] barátja mondta, hogy menjen, az ő szavára ment, az enyémmre nem ment volna. Én akkor este magam voltam éjszaka a szobában 3 gyerekkel, nagyon megijedtem, hogy hogyan vállaltam ezt magamra. Nem tudtam, hogy mi következik a holnapi nap, de hál' istennek minket nem érintett úgy a háború.”
(Beregszász, háromgyermekes anya)

Volt azonban olyan is, hogy nem indult el senki a családból, mert nem akarták otthonukat hátrahagyni, érzelmileg stabilabbak tudtak maradni. Természetesen ilyenkor az is szerepet játszott, hogy bizonyos társadalmi, szociális jellemzők mentén a férfiak mentesülhetnek a mozgósítás alól.

„Amikor konkrét, komolyabb és nagyobb horderejű hadi események kezdődnek el az országban, akkor mindenkiben nyilvánvalóan benne van egy félszérzés egyrészt önmaga iránt is, de elsősorban a család miatt, hiszen családfőként fontos feladatok vannak, a családot összefogni, létbiztonságot, biztonságot megadni, anyagi vonatkozásban, más tekintetben, tehát ez mind-mind előjött. Érdekes módon én, amennyire lehetett, higgadtan kezeltem ezt a dolgot. Egyrészt mert tanárként kvázi van némi védettsége az embernek, mármint a mozgósítás vonatkozásában. Na most nyilvánvalóan a jogszabályok heti szinten változhatnak, tehát ma még van, holnap meg nincs, aztán meg még valami jön. De érdekes módon nem volt rajtam az a pánik, hogy akkor átszaladni a határon, mit csinálni, jobbra-balra, én ezt átgondoltam magamban. A feleségemnek ezt elmondtam, hogy akkor ezt most én így látom, meg ezt fogom tenni. Ő kicsit jobban aggódott. Aztán ahogy teltek a hetek, a hónapok, és az ember belefásult ebbe a dologba, tudomásul vette, hogy együtt kell vele élni. Ha már egyszer itt maradtunk, és egzisztenciálisan sok minden – meg egyéb tekintetben is – ideköt minket, és nem szaladtunk világgá, akkor vele kell tudni élni. Tehát most valaki ezt vagy tudja kezelni, vagy nem.” (Verbőc, kétgyermekes apa)

2022. február 25-től a határátlépés lehetősége megszűnt a 18–60 év közötti ukrán állampolgárságú férfiak számára. Akik külföldre (legtöbb esetben Magyarországra) menekültek, a kapcsolati hálójukra (rokonok, barátok, ismerősök, korábbi kollégák, diáktársak) támaszkodva találtak ideiglenesen tartózkodási helyet, de az elmesélések alapján ez sokaknak egy idő után kellemtelen, bizonytalan is volt.

A kezdeti pánikot követően az élelmiszerek beszerzésével nem volt gond, viszont az üzemanyagárak nagyon magasra emelkedtek, és nehezen elérhetővé váltak. Félve a gázszolgáltatás nehézségeitől, az alternatív fűtési lehetőségek beszerzése, a faanyag beszerzése egyszerre indult meg Kárpátalja-szerte. Végül a földgázszolgáltatásban nem volt fennakadás, ellenben áramkimadások voltak és a mai napig vannak. Ezt a hiányt áramfejlesztőkkel próbálták pótolni a helyiek, aminek az üzemanyagára nagyon költséges volt. A légitámadásokra figyelmeztető, második világháborúban használt szirénákat visszaüzemelték, és elkészült országos szinten a légiriadót jelző applikáció, amiket az adott térséget érő fenyegetés esetén bekapcsoltak. Az oktatás a Covid19 terjedése idején használt távoktatásra tért át, de április és május hónapban egy-egy napot kijelöltek a jelenléti oktatásra, hogy a gyerekek valamilyen formában találkozhassanak egymással. Az óvintézkedések közé tartozott a kötelező óvóhelyek kialakítása minden közintézményben, és a magánszemélyek a házaikban/lakásukban kialakítottak egy biztonságosnak vélt helyet, a pincéket kitararították, és felszerelték alapvető élelmiszerekkel.

Egy év után az események sodrásában egyre jobban kikristályosodott, hogy nem lesz rövid távú megoldása a konfliktusnak, így egyre többen döntöttek úgy, hogy a politikai instabilitás, a háborús készültség, a katonai mozgósítás erősödő hullámai, valamint a gazdasági nehézségek miatt végleg elhagyják szülőföldjüket. Ezek az emberek biztosabb alapokra vágytak. Azok, akiknek volt mozgósítható tőkéjük, új életet kezdtek külföldön, de még számukra sem bizonyult zökkenőmentesnek az új élet megteremtése egy kikényszerített, a szeretteik biztonsága érdekében meghozott migrációs döntés után. Bár ezek a családok földrajzilag elhagyták Kárpátalját, identitásukban ma is kárpátaljinak vallják magukat.²

Bár sokan döntöttek úgy, hogy a politikai instabilitás, a háborús készültség, a katonai mozgósítás egyre erősödő hullámai, valamint a gazdasági nehézségek miatt elhagyják szülőföldjüket, vannak, akik még otthon várják a helyzet jobbra fordulását. Voltak családok, akik el sem hagyták a térséget. Voltak, akik a háború kitörését követő két-három hónap leforgása után hazatértek külföldről, vállalva a teljesen más jellegű bizonytalanságot, de már otthon. Illetve voltak/vannak a mai napig olyan családok, akik a két ország közötti ingázással hidalták át a család egyben tartásának akadályait. Az otthon maradt vagy hazatért férfiak, ha nem élvezik a katonai behívás alóli mentességet,³ akkor állandó rettegésben élik napjaikat, de a mentesség követelményei is gyorsan változnak, ezért ez sem jelent százszázalékos biztonságot.

2 A kárpátaljai magyar családok egy része az itt leírt csoport által képviselt, de kutatásunk erre a szegmensre nem terjedt ki.

3 A férfiak hadköteleesség alóli mentességét jelentheti a következő társadalmi, szociális jellemző: több- vagy kisgyermekes, egyedül nevelő családapa; tanári beosztás, de csak meghatározott óraszámú; leszállékolás, de csak abban az esetben, ha 2022 előtt szerezte; amennyiben lemond az ukrán állampolgárságról, de ennek komoly akadályai voltak, miután többen éltek ezzel a lehetőséggel; nappali tagozatos egyetemi hallgató; tudományos fokozattal rendelkezők vagy valamilyen közhivatali tisztviselők.

A háborús helyzetben a családok „működtetése”, a családi életet jellemző problémák megoldási mechanizmusa is új utakon jár

Az otthon maradt férfiak, fiúk kapcsán gyakran említették az adatközlők, hogy számos olyan esetről tudnak a közvetlen környezetükből, amikor a megnevezett mentességek ugyan érvényesek voltak, mégis elvitték őket a frontra, telefonjukat elkobozták, és már csak a frontmezőn tudtak kapcsolatba lépni a családtagjaikkal. Akiknek viszont nincs mentességük, azoknak egy maradt: a bujkálás, ami a legtöbb esetben az otthonaikban történik. A kiszolgáltatott helyzetet a férfiaknak nagyon nehéz lelkileg elviselniük, a bezártság és az, hogy nem tudnak biztonságosan eljutni a munkahelyükre, mert útközben igazoltatás közben elvihetik katonának, az egzisztenciájukat teljesen romba döntötte. Éppen ezért megjelent körükben a mély depresszió, ennek következményeként igen gyakran az alkoholizmus is.

A családok férfi tagjai a kiszolgáltatottság helyzetétől szenvednek: a szülőföldtől, a családjuktól távol, elmagányosodva vészeli át a két éve tartó „átmeneti időszakot”. Ők Kárpátalján tervezték el életüket, a távozással viszont maguk mögött hagyták felújított családi házaikat, munkahelyeiket, a kiharcolt megbecsültséget, kapcsolatrendszert, ráadásul szeretteiket is csak alkalomadtán láthatják személyesen. Az internetes családi kapcsolatok huzamosabb idő

után elidegenednek. Akik nagyon messze, több száz vagy akár ezer kilométerre találták meg a számukra megfelelő munkakörülményeket, azok csak 2-3 havonta vagy csak félévente látják egymást személyesen. Ilyenkor gyakran a határ menti térségben bérelnek víkendházakat, szállodai szobákat, vagy a határ menti övezetbe kiköltözött kárpátaljai rokonok, ismerősök biztosítanak egy-egy szobát a családi találkozókra. A találkozás után nehéz az elválás. Ezek a nehéz pillanatok elevenednek meg a következő idézetben is:

*„Megölelte minden gyermekünket, és külön elbúcsúzott, és azt mondta, amikor visszament Pestre, hogy teljesen más volt ez a mostani eljövétel, mint az összes többi, mert most már tudja, hogy nem jön vissza. És mondtam is neki, már nagyon sokszor meggyászoltam. Teljes egy éve indult el. Pont úgy zajlott le az életemben, mint egy gyázmunka. Ahogy elszakadt, ahogy azokat az ünnepeket meg kellett nélküle éljük... De talpra álltam! Magamat a saját hajamnál fogva kirángattam abból a szomorúságból, abból a bánatból.”
(Nagyszőlősi járás, ötgyermekes anyja)*

A kutatás rámutatott, hogy a férj nélkül Kárpátalján maradó nők hagyományos szerepeik mellett – mint a gyerekek és a háztartás gondozása, valamint a munkahelyi feladataik ellátása – kénytelenek átvenni a családfő szerepét is: autót vezetni, áramgenerátort működtetni és minden más helyzetet megoldani, amit az élet eléjük hoz. Azok a férfiak, akik határsávhöz közel találták meg számításaikat, és tudatosan itt, a közelben tervezték el életüket, egy-két hét távollét után hétvégéken találkoznak a családtagjaikkal. Az ingázó anyukák amellett, hogy rendezik a gyermekeket, a munkahelyen helytállnak, a háztartást vezetik, szervezik az útjukat a férjükhöz, ételt készítenek a férjek vagy nagyobb fiaik számára. Miközben ezek a nők napi szinten telefonos vagy online kapcsolatban vannak férjeikkel, és a fontos döntéseket közösen hozzák meg, a megvalósításban mégis magukra vannak utalva.

A gyermekek biztonsága is az ő vállukat nyomja, de igen gyakran még az idősebbek ellátása is. Az ő lelki egészségük kulcsfontosságú, hiszen a többiekben is ők tartják a lelket.

„Úgy éreztem, hogy ez kihat a mindennapjaimra. Én anya vagyok, nekem tartanom kell bennük a lelket! Nem szabad, hogy ők érezzék azt, hogy baj van! Mert ha a gyerek érzi, hogy baj van, akkor kész, vége a világnak, mert nem tudsz vele mit csinálni. Ezért amikor úgy éreztem, hogy nem bírom szusszal, akkor fokozatosan kitöröltem azokat a csoportokat, amelyek túl negatív híreket hoznak.” (Nagyszőlős, háromgyermekes anyja)

A gyerekek is megszenvedik a történéseket. A korábban megszokott, együtt töltött családi mindennapok helyett most havonta, kéthavonta tudnak a családtagok találkozni, a legszerencsésebb esetekben is csak a hétvégéket töltik együtt a szétszakított házaspárok és gyerekeik. A napi szintű légiriadók, az iskolai/óvodai óvóhelyeken való tartózkodás szintén negatívan hat a felnővekvő generáció mentális jóllétére. A háborús körülmények miatt betiltották a szórakozási lehetőségeket, ami a fiatalok számára nagyon fontos lenne.

Az idősebb generáció tud a legnehezebben elszakadni a családi háztól, korábbi, megszokott körülményeiktől. Nekik újramegteremtődnie kell a legnehezebb. Ők gyakran helyben maradva vállalják, hogy fenntartják a családi fészket, hogy az ideiglenesen külföldi albérletben élő fiataloknak legyen hova hazatérni a helyzet jobbra fordulásával.

A kárpátaljai magyar családok jövőtervei nélkülözik a biztos alapokat, reménykedve várják a békét, hogy az újramegteremtés mezejére léphessenek.

Magyar családok a diaszpórában

Gazsó Dániel

A válaszadók bő kétharmada házasságban él. A házastársak, élettársak és párok majd fele azonban nem vallja magát magyar nemzetiségűnek, tehát ebben a körben igen gyakori a vegyes házasság, illetve párkapcsolat. A válaszadók kevesebb mint 58%-a beszél magyar nyelven a házastársával/élettársával/párjával. Ellenben a gyermekekkel a válaszadók majd négyötöde magyarul beszél. Igen kis létszámban vannak, akik az elkövetkezendő öt évben terveznek gyermeket. Ezzel együtt a gyermekvállaláshoz és -neveléshez ideális helyszínnek a legtöbben azt az országot tartják, ahol jelenleg élnek, nem a szülőföldjüket, illetve Magyarországot. A válaszadók több mint 87%-a nem abban az országban született, ahol jelenleg tartózkodik, tehát első generációs bevándorlónak tekinthető. Legtöbben a magasabb életszínvonal, a jobb megélhetés és munkalehetőség reményében költöztek külföldre. A válaszadók többsége ugyan rendszeresen látogat Magyarországra, a közeljövőben nem tervez hazaköltözni: a Magyarországon születettek majd 83%-a, míg a határon túlról diaszpórába vándoroltak majd 70%-a az elkövetkezendő öt évben biztosan nem tervezi a remigrációt.

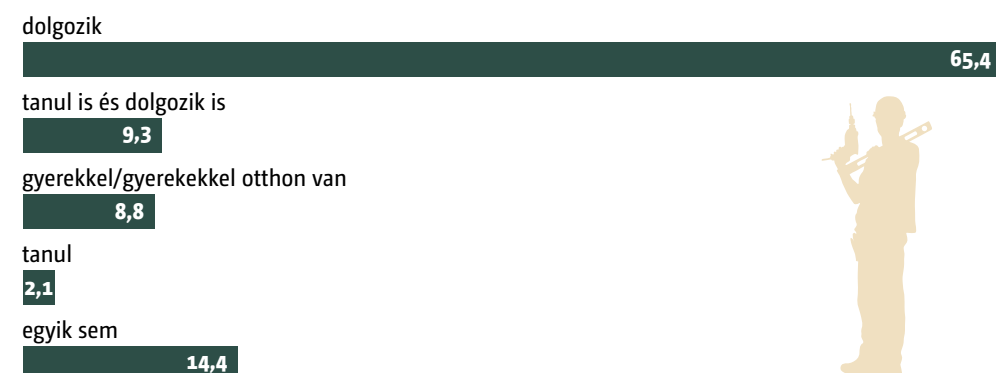
A válaszadók általános jellemzői

A külföldi magyarok párválasztási szokásainak, gyermekvállalási kedvének, családalapítással kapcsolatos véleményeinek és attitűdjeinek feltérképezésére irányuló kutatásunk célcsoportját kiterjesztettük a diaszpórára is. A papíralapú kérdőívhez képest – a célcsoport eltérő tulajdonságait figyelembe véve – a Kárpát-medencén kívül élő magyarokat célzó online kérdőív tartalmazott a kivándorlás motivációira, a migrációs szándékokra, valamint a diaszpóralétre irányuló kérdéseket is.

Az adatgyűjtés időtartama 2024. március 11-től május 2-ig tartott. Ez alatt az idő alatt összesen 1151 fő töltötte ki az online kérdőívet a világ legkülönbözőbb pontjairól. A beérkezett adatok feldolgozásánál kiszűrtük azokat a válaszadókat, akik a kérdőívet helytelenül, illetve hiányosan töltötték ki, a kérdések kevesebb mint 30%-ára adtak választ. A szűrést követően így összesen 1060 értékelhető kérdőív maradt. Ezek nagyobb számban a történeti magyar emigráció meghatározó célországaiból érkeztek, így az Amerikai Egyesült Államokból 107, Kanadából 89, Németországból 216, Ausztriából 68, valamint az utóbbi évtizedekben a magyar emigráció számára meghatározóvá vált Egyesült Királyságból 62. A kelet-közép-európai térségből a legtöbben Csehországból (74 fő) és Lengyelországból (60 fő) töltötték ki a kérdőívet. Viszonylag sokan vettek részt olyan országokból is, ahol a magyar jelenlét a meglévő ismereteink alapján nem annyira számottevő, így például Japánból tizennégyen, Törökországból kilencen, Ecuadorból nyolcan töltötték ki értékelhető formában a kérdőívet.

A válaszadók többsége (87%) elsősorban magyarnak vallja magát. Többen vannak közöttük a nők (69%). Az iskolai végzettséget illetően háromnegyedük főiskolai, egyetemi vagy doktori végzettséggel rendelkezik, míg az érettségivel nem rendelkezők száma elenyésző (kevesebb mint 3%). A válaszadók többsége (65%) dolgozik, azonban számottevő azok aránya (14%), akiknek a társadalmi beágyazottsága kétes.

Az alábbiak közül melyik válaszlehetőség írja le legjobban az Ön jelenlegi helyzetét százalék, (N = 1060)

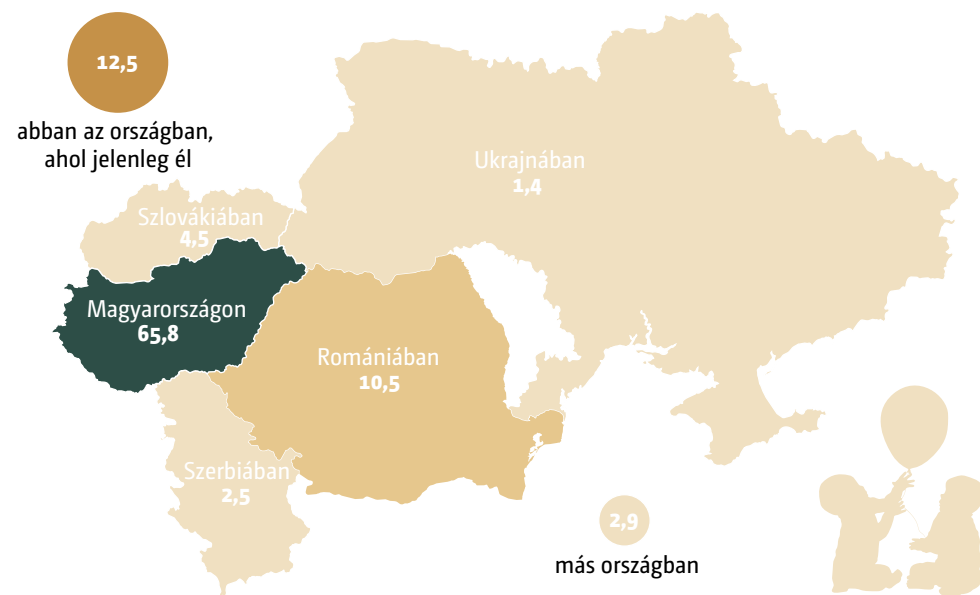

Származás

A 2008–2009-es gazdasági világválságot követően felerősödő emigráció következtében a külföldön élő magyarok száma jelentős mértékben megnőtt. Magyarországról és a szomszédos országok magyarlakta régióiból, különösen a Vajdaságból, Erdélyből és Kárpátaljáról egyre nagyobb számban vándoroltak el főképp Nyugat-Európába (Gaszó, 2020). A jelen kutatáshoz használt kérdőívet is többnyire első generációs emigránsok töltötték ki. A származási hely tekintetében a válaszadók túlnyomó többsége (88%) nem abban az országban született, ahol jelenleg tartózkodik. 66% Magyarországon született, azon belül 36% Budapesten.

Ön melyik országban született?

százalék, (N = 1060),

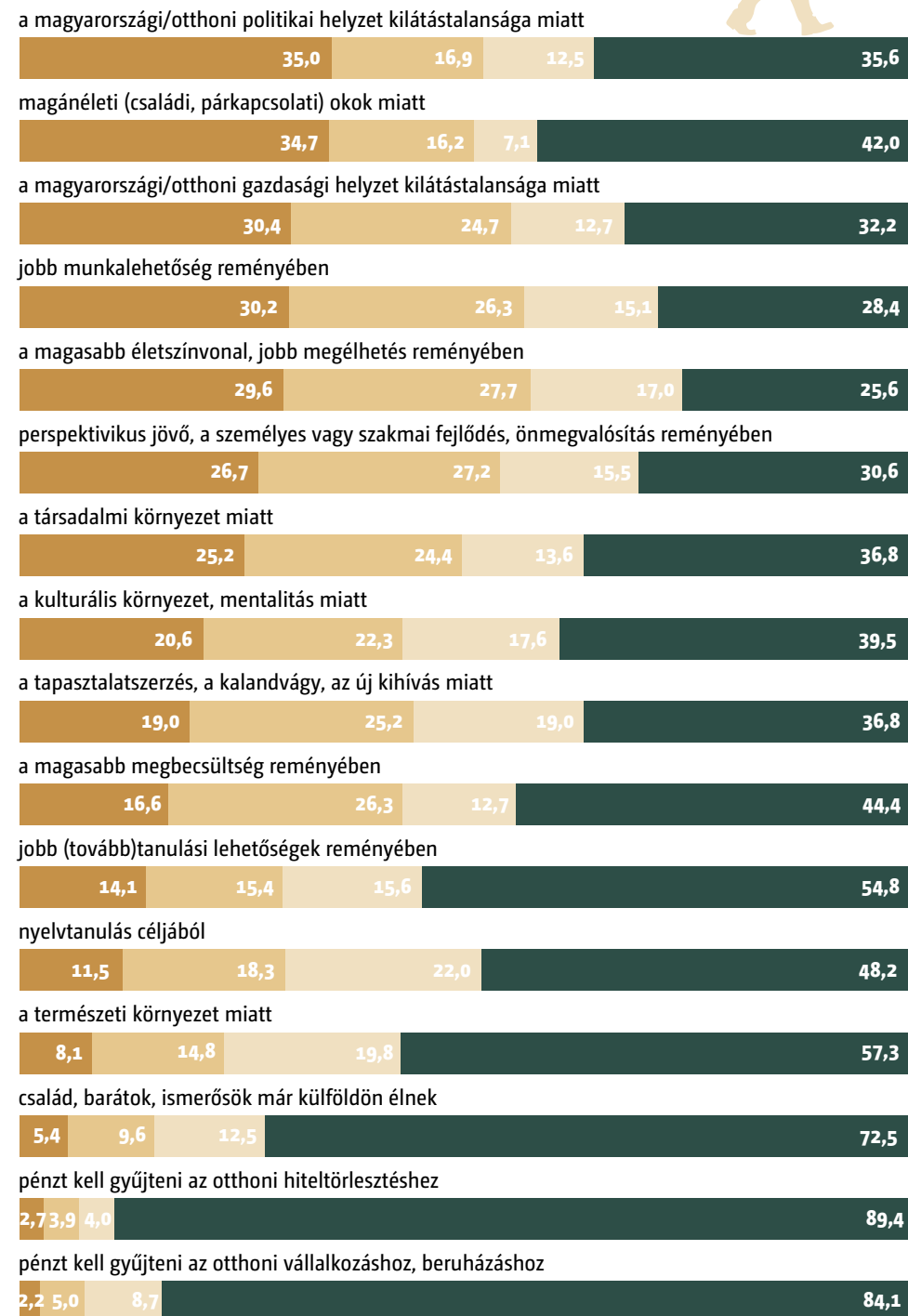
A kivándorlás okai

A kivándorlás mögött álló motivációkat egy 16 tényezőből (push and pull factors) álló összetett kérdés feltevésével mértük, amelyben minden felsorolt tényezőt külön, négy szinten értékelhettek a válaszadók (Lee, 1966; Todaro, 1969; Hárs, 2020; Siskáné Szilasi et al., 2017). A két alsó (nem meghatározó, kevésbé meghatározó) érték és két felső (meghatározó, nagyon meghatározó) érték egybevonásával megállapítható, hogy az emigráció mögött álló legmeghatározóbb tényezők: 1) magasabb életszínvonal, jobb megélhetés reménye; 2) jobb munkalehetőség reménye; 3) otthoni gazdasági helyzet kilátástalansága.

Miért költözött külföldre?

százalék, (N = 928)

■ nagyon meghatározó ■ meghatározó ■ kevésbé meghatározó ■ nem meghatározó

Hazalátogatás, remigrációs szándék

A válaszadók többsége származási országtól függetlenül rendszeresen látogat Magyarországra (lásd 4. és 5. ábrák).

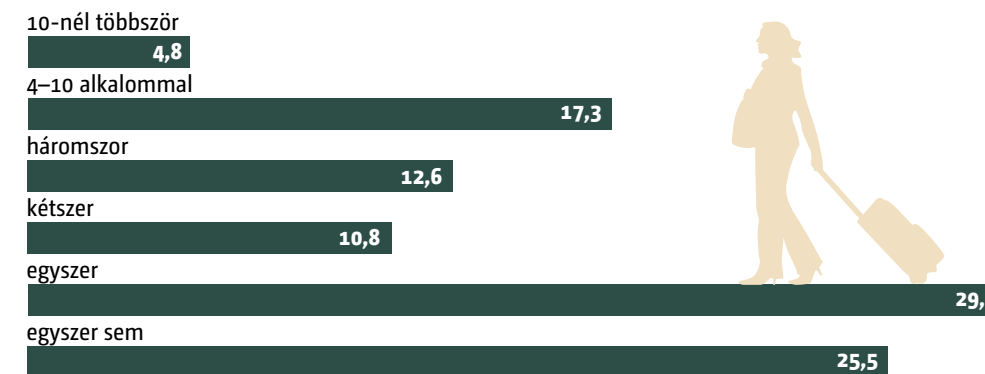
Az elmúlt egy évben hányszor járt Ön Magyarországon?

százalék, (N = 697)

Magyarországra látogatás gyakorisága

százalék, (N = 231)

A külhoniak (nem Magyarországon, valamint nem a jelenlegi lakóhely szerinti országban született első generációs emigráns válaszadók [N = 231]) szülőföldre látogatása is gyakori: majd háromnegyedük legalább évente egyszer hazamegy. Itt azonban igen nagy az eltérés a származási országok szerint. Míg a Szlovákiában születettek közül szinte mindenki legalább évente egyszer hazajár, addig ez a Szerbiában születettek 88%-áról, a Romániában születettek 75%-áról, míg az Ukrajnában születettek csupán 27%-áról mondható el.

Az elmúlt egy évben hányszor járt Ön a szülőföldjén?

százalék, (N = 231)

átlagosan

Szlovákiában született

Szerbiában született

Romániában született

Ukrajnában született

más országban született

■ 10-nél többször ■ 4-10 alkalommal ■ háromszor ■ kétszer ■ egyszer ■ egyszer sem

A hazlátogatások viszonylagos gyakorisága ellenére a hosszú távú hazaköltözést, illetve Magyarországra vándorlást kevesen tervezik a közeljövőben. Azok közül pedig, akik valamilyen szinten tervezik a visszavándorlást, sokan nem a szülőföldjükre térnének „vissza”. A remigrációt tervező Magyarországon születettek több mint kétötöde más régióba költözne „haza”, míg a külhonban születettek több mint 60%-a elsődleges remigrációs célországnak Magyarországot jelölte meg, és nem a szülőföldjét.

Tervezi-e Ön, hogy visszaköltözik Magyarországra?

százalék, (N = 697)

igen, egy éven belül

2,4

igen, néhány év múlva

14,8

a következő öt évben biztosan nem

39,3

egyáltalán nem

43,5

Ha igen, hova költözne vissza külföldről?

százalék, (N = 120)

■ másik régióba
■ Magyarországnak abba a régiójába, ahol született

Tervezi-e Ön, hogy visszaköltözik szülőföldjére, illetve Magyarországra?

százalék, (N = 231)

igen, egy éven belül

3,5

igen, néhány év múlva

26,4

a következő öt évben biztosan nem

42,0

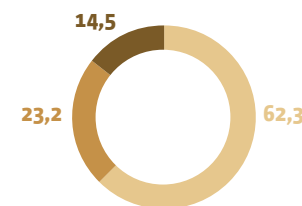
egyáltalán nem

28,1

Ha igen, hova költözne vissza külföldről?

százalék, (N = 120)

■ Magyarországra
■ arra a településre, ahol született
■ abba az országba, ahol született, de másik településre

Hazautalások

Gazdasági szempontból a diaszpórában élők megtakarításainak hazautalásai (remittances) egyre nagyobb jelentőséggel bírnak a világban. A pénzmozgásnak ez a formája a GDP összértékének több országban is meghatározó, tíz vagy annál magasabb százalékát adja (Migration Policy Institute: Global Remittances Guide; Gázsó, 2022). Természetesen ez elsősorban a nagy létszámú diaszpórával rendelkező, óriási kibocsátó államokat érinti, mint amilyen India, Mexikó és Kína. A hazautalásoknak Kelet-Közép-Európában lényegesen kisebb jelentőségük van. Ezt támasztják alá jelen kutatásunk eredményei is. Válaszadóink többsége (69%) nem szokott pénzt utalni otthon maradt, illetve más országban élő családtagjainak, ismerősének.

Otthon maradt, vagy más országban élő családtagjainak, ismerősének szokott-e pénzt utalni?

százalék, (N = 1060)

igen, havi rendszerességgel

5,4

igen, évente néhány alkalommal

21,3

nem

69,0

nem tudja/nem válaszolt

4,3

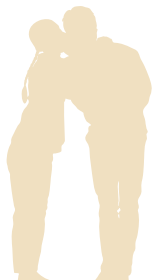
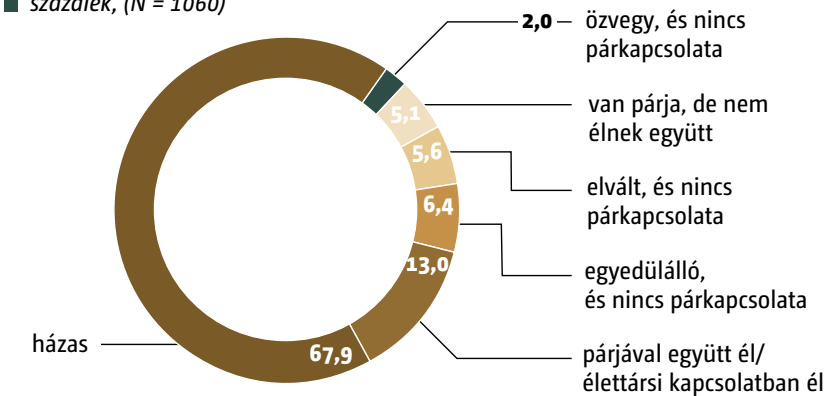

Családi állapot: házastársi, élettársi, párkapcsolati viszonyok

A válaszadók valamivel több mint kétharmada (68%) házas.

Mi az Ön családi állapota? (tényleges állapot)

százalék, (N = 1060)

A házasságon kívül élők közül azoknak, akik élettársi vagy párkapcsolati viszonyban vannak, csak kisebb hányada tervez házasságot kötni.

Tervez-e házasságot jelenlegi élettársával/párjával?

százalék, (N = 192)

egészen biztosan házasságot kötnek

14,1

valószínűleg házasságot kötnek

30,2

nem beszéltek erről

28,1

biztosan nem kötnek házasságot

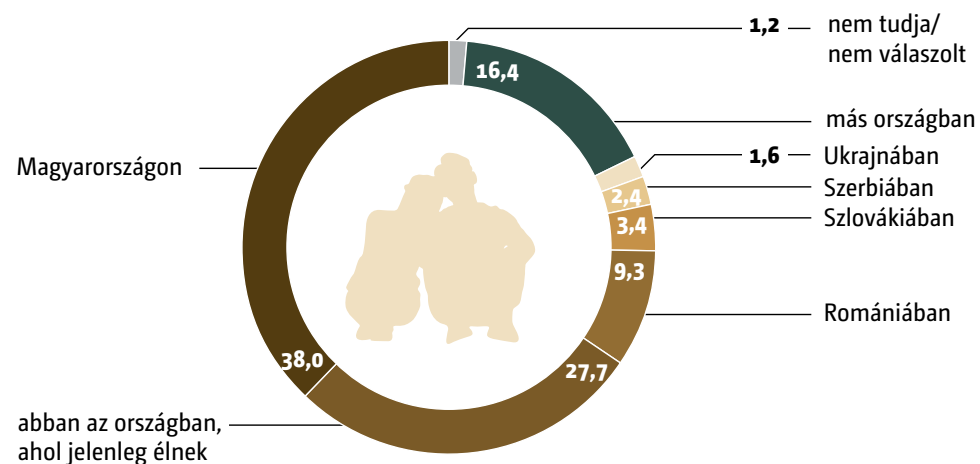
27,6

A válaszadók házastársának, élettársának, illetve párjának származását illetően a legtöbben (38%) Magyarországon születtek, de jelentős arányban (28%) vannak olyanok is, akik a megkérdezettek jelenlegi lakóhely szerinti országból származnak. Ez arra enged következtetni, hogy a válaszadók körében gyakori a vegyes házasság, illetve párkapcsolat.

Az Ön házastársa/élettársa/párja melyik országban született?

százalék, (N = 912)

A fenti megállapításunkat erősítik az identitásra és nyelvhasználatra vonatkozó kérdésekre kapott válaszok. A válaszadók majd felének (46%) ugyanis a házastársa/élettársa/párja nem vallja magát magyar nemzetiségűnek, 42%-uk pedig elsősorban nem a magyar nyelvet használja, amikor a házastársával/élettársával/párjával kommunikál (N = 912, 1% N/V).

Az iskolai végzettség és az élethelyzet tekintetében a válaszadók házastársa/élettársa/párja hasonló képet mutat a válaszadókéhoz: 63%-uk főiskolai, egyetemi vagy doktori végzettséggel rendelkezik; 78%-uk dolgozik (N = 912, 1% N/V).

Gyermekek, gyermekvállalási kedv

A válaszadók majd 80%-ának van saját (vér szerinti, nevelt, örökbe fogadott) gyermeke (N = 1060, 1% N/V). Többségük (77%) a gyermekével magyarul beszél (N = 821, 2% N/V). Igen kis létszámban vannak azonban olyanok, akik az elkövetkezendő öt évben terveznek gyermeket, arányuk alig több mint 13% (N = 1060, 3% N/V). A gyermekvállalás helyszínét illetően a többség azt az országot tartja ideálisnak, ahol jelenleg is tartózkodik.

Ön mit gondol, gyermekvállaláshoz/neveléshez hol a legideálisabb a környezet?

százalék, (N = 1060)

ahol most él

Magyarországon

másik országban

szülőföldjén (ha nem Magyarországon született)

nem tudja nem válaszolt

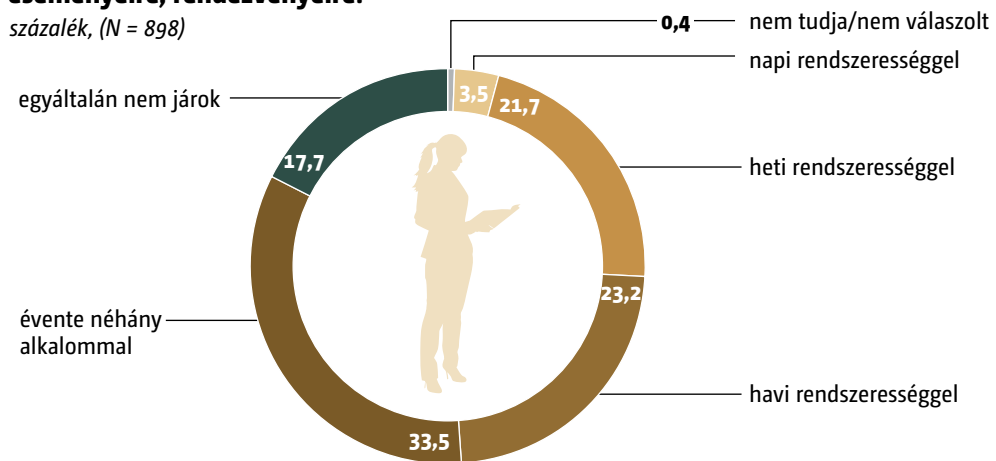

Diaszpóralét

A válaszadók túlnyomó többsége (85%) külföldön tartózkodása alatt kapcsolatba került az adott országban élő magyar közösséggel. Közülük a legtöbbet részt is vesznek a diaszpóra szervezeti életében.

Milyen gyakorisággal jár Ön az itt élő magyar közösség szervezett programjaira, eseményeire, rendezvényeire?

százalék, (N = 898)

Felhasznált irodalom

- Domokos, T. – Kántor, Z. – Pillók, P. – Székely, L. (2021). *Külhoni Magyar Fiatalok 2020. Kérdések és válaszok – Fiatalokról, fiataloktól*. Erzsébet Ifjúsági Alap.
- Engler, Á. – Markos, V. – Major, E. (2022). Párkapcsolati mintázatok és a gyermekvállalás. In: *Magyar Lelkiállapot 2021. Család – egészség – közösség* (pp. 49–65).
- Eurostat (2024). *Fertility indicators*. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_find__custom_11631264/default/table?lang=en (Letöltés ideje: 2024. 05. 31.)
- Farkas, P. – Papházi, T. – Székely, A. (2019). Köldökzsinór Program első évének tapasztalatai. *KAPOCS*, 2019(1–2) (pp. 60–66).
- Fűrész, T. – Molnár, B. (2021). The first decade of building a family-friendly Hungary. *Quaderns de Politiques Familiars*, 2021(7) (pp. 1–12). <http://doi.org/10.34810/quadernsn7id397505>
- Fűrész, T. – Székely, A. (2019). A tervezett gyermekek számának alakulása a 2010-es években. *KAPOCS*, 2019(1–2) (pp. 3–17).
- Gazsó, D. (2020). Ki a migráns? A jelenkori magyar társadalmat érintő migrációs folyamatok összegzése. *Demográfia*, 63(4) (pp. 357–385).
- Gazsó, D. (2022). *Otthon és itthon. A magyar diaszpóra és anyaországa*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Harrach, G. (2023). A felvidéki magyarság főbb demográfiai jellemzői a 2021-es népszámlálás tükrében. *Kisebbségi Szemle* 8(3) (pp. 7–33).
- Hárs, Á. (2020). Elvándorlás, visszavándorlás, bevándorlás. Jelenségek és munkaerőpiaci hatások. In: Kolosi, T. – Szelényi, I. – Tóth, I. Gy. (szerk.): *Társadalmi Riport 2020*. Budapest: TÁRKI (pp. 115–145).
- Helliwell, J. F. – Layard – R., Sachs, J. D. – De Neve, J.-E. – Aknin, L. B. – Wang, S. (2024) (szerk.): *World Happiness Report 2024*. University of Oxford: Well-being Research Centre.
- Horváth-Varga, A. – Nagy, T. – Pári, A. (2023). A magyarok szubjektív jólléte a veszélyek korában. *KAPOCS*, 2023(2–3) (pp. 13–22).
- Kisebbségi Szemle (2022). Külhoni magyar fiatalok 2020. *Kisebbségi Szemle* 7(2).
- Kisebbségi Szemle (2019). 3(3)(4).
- Kiss-Kozma, G. – Székely, L. (2023). *Ifjúság+: Öt kérdésben a magyarországi 15–39 évesekről*. Ifjúságkutató Intézet, MCC.
- Lee, E. S. (1966). *A Theory of Migration*. *Demography*, 3(1) (pp. 47–57).
- Migration Policy Institute: *Global Remittances Guide*. Letöltés helye: <https://www.migrationpolicy.org/programs/data-hub/global-remittances-guide>; letöltés ideje: 2024. 06. 03.
- Nagy, T. – Pári, A. – Uhljár, P. – Ferkis, A. – Horváth-Varga, A. (2022). A nemzeti identitást feltáró kutatás. In: *A Kárpát-medencei magyarság helye és szerepe a klímaváltozás és a lokális társadalmi átalakulások folyamatában. Tanulmányok* (pp. 101–111).
- Nyírády, A. – Pári, A. – Székely, A. – Trieb, M. (2022). A különböző családtámogatási formák fontosságának megítélése. In: *Magyar Lelkiállapot 2021. Család – egészség – közösség* (pp. 169–189).
- Papházi, T. – Uhljár, P. – Ferkis, A. – Kapdebo, Á. (2023). Fiatal felnőttek gyermekvállalása: tervek és motivációk. In: *Család – Érték – Tér* (pp. 71–90).
- Papházi, T. – Béres, O. – Baraté, E. – Trieb, M. – Székely, A. (2019). Párkapcsolatok és gyermekvállalás a külhoni magyar családok körében – egy reprezentatív kutatás eredményei. *Kisebbségi Szemle* 4(3) (pp. 7–36).
- Pári, A. – Papházi, T. – Trieb, M. – Agócs, G. (2023). Öröklődő családi minták: a testvérszám és a gyermekvállalás kapcsolata. In: *Család – Érték – Tér* (pp. 267–280).
- Pári, A. – Rövid, I. – Fűrész, T. (2023). Népesedési folyamatok Európában magyar szemszögből. *KAPOCS*, 2023(4) (pp. 3–24).
- Siskáné Szilasi, B. – Halász, L. – Gál-Szabó, L. (2017). A magyar fiatalok erősödő kivándorlási szándékának kiváltó okai és jellemzői. *Tér és Társadalom*, 31(4) (pp. 131–147).
- Székely, A. – Kovács, K. T. – Székely, B. A. (2022). A vallásosság és a lelki egészség összefüggéseinek alakulása a Hungarostudy kutatások tükrében. In: Engler, Á. – Purebl, Gy. – Susánszky, É. – Székely, A. (szerk.): *Magyar Lelkiállapot 2021. Család- egészség – közösség: Hungarostudy 2021 tanulmányok*. Budapest: Kopp Mária Intézet a Családokért (KINCS). (pp. 375–395).
- Székely, L. (2023). Young People in the Age of Uncertainty. In: Pillók, P. – Székely, L. (ed.): *Hard Times Create Strong Youth: The Impact of the Era of Crisis on Future Generations*. Budapest: Nemzeti Ifjúsági Tanács (pp. 63–78).
- Székely, L. (2021) (szerk.): *Magyar fiatalok a koronavírus-járvány idején*. Budapest: Enigma.
- Székely, L. (2018). Nyelvében él? – Külhoni magyar fiatalok nemzeti kötődése. *Kisebbségi Szemle*, 3(3) (pp. 75–102).

- Székely, L. (2014). Az erdélyi fiatalok mindennapi nemzettudata. In: Székely, L. (szerk.): *Magyar identitás határon innen és túl*. Új Ifjúsági Szemle Alapítvány (pp. 5–14).
- Székely, L. – Kiss-Kozma, G. (2024). HOT5 – Legfontosabbak a 2023-as évben. In: Kiss-Kozma, G. – Székely, L. (szerk.): *Ifjúság'23 – Jelentés az ifjúságügyről*. Budapest: Ifjúságkutató Intézet, Mathias Corvinus Collegium (pp. 4–9).
- Tátrai, P. – Molnár, J. – Kovály, K. – Erőss, Á. (2020). SUMMA 2017: a kárpátaljai magyarok demográfiai felmérése. In: Ferenc, V. – Kovály, K. (szerk.): *Kárpátalja mozgásban: társadalmi változások és interetnikus viszonyok az Euromajdan után*. Budapest: Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.
- Todaro, M. P. (1969). *A Model of Labour Migration and Urban Unemployment in Less Developed Countries*. *The American Economic Review*, 59 (pp. 138–148).
- Varga-Péterfi, P. (2023). A családi állapot összefüggése az elégedettséggel és a boldogsággal a Kárpát-medencei magyarok körében. *KAPOCS*, 2023(2–3) (pp. 76–84).
- Vita, E. (2020) (szerk.): *Fontos döntések – párválasztás és családalapítás külföldön. Jelentés a Külföldi Magyar Családok Éve Program keretében végzett kutatásról*. Budapest: Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.
- Vita, E. – Veres, V. (2023) (szerk.): *Változó ifjúság a Kárpát-medence országai-ban – Szociológiai tanulmányok a magyar fiatalok két évtizedéről*. Kolozsvár: Nemzeti Kisebbségkutató Intézet.

- A kötetben található fotók listája, amelyek a *Magyar szemmel fotópályázat* válogatásából származnak:
- Bevezető és módszertan: Nagy Robert, Gyömrő
Tartalomjegyzék: Urbán Dorottya, Szabadka
10. oldal: Keresztesi Lászlóné, Kostelek, Szellő-tető
13. oldal: Szócs Balassa Teodóra – Felsőhegy
27. oldal: Borsik-Vagdal Éva – Magyarország, Budapest
34. oldal: Farkas Krisztián – Horgos
49. oldal: Both Gyula – Gyimesközéplek
51. oldal: Dobos Eszter – Csíksomlyó
54. oldal: Dászkal János – Ákosfalva
57. oldal: Bertalan Zsófia – Székelykeresztúr
59. oldal: Turcza Hunor – Kostelek
72. oldal: Ruip Gergő Máté – Závod
95. oldal: Fodor Erzsébet – Erdély, Szilágykraszna
101. oldal: Gönczy Tamás – Kolozsvár

Szerzők

A képek forrása:

- 74. oldal Debreceni Kamilla, Balla Béla
- 76. oldal Debreceni Kamilla, Balla Béla
- 79. oldal Debreceni Kamilla, Balla Béla
- 80. oldal Magyar Nemzet – Kurucz Árpád
- 82. oldal MTI
- 85. oldal Debreceni Kamilla, Balla Béla

- Bencze Ádám*, kutató-elemző
(Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért – KINCS)
- Deákné Dusa Ágnes*, kutató-elemző
(Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért – KINCS)
- Ferenc Viktória*, kutató (Nemzetpolitikai Kutatóintézet)
- Fűrész Tünde*, elnök
(Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért – KINCS)
- Gaszó Dániel*, kutató (Nemzetpolitikai Kutatóintézet)
- Hires-László Kornélia*, intézetvezető
(Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont)
- Kántor Zoltán*, igazgató (Nemzetpolitikai Kutatóintézet)
- Kiss-Kozma Georgina*, kutatásvezető (Ifjúságkutató Intézet)
- Ludescher Melinda*, kutató-elemző
(Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért – KINCS)
- Papházi Tibor*, kutató-elemző
(Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért – KINCS)
- Pári András*, kutatási vezető
(Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért – KINCS)
- Radnai Fanni*, kutató (Ifjúságkutató Intézet)
- Rövid Irén*, elemzési vezető
(Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért – KINCS)
- Sullivan Ferenc*, kutató (Ifjúságkutató Intézet)
- Székely András*, tudományos munkatárs
(Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért – KINCS)
- Székely Levente*, igazgató (Ifjúságkutató Intézet)
- Szilágyi Dániel*, elemzési főmunkatárs
(Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért – KINCS)
- Trásy Lilla*, kutató-elemző
(Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért – KINCS)

A Kötelékek – Családkutatás a külhoni magyarok körében a Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS), az Ifjúságkutató Intézet és a Nemzetpolitikai Kutatóintézet közös kutatása, amelyben a párválasztási szokások, a gyermekvállalási kedv és a családalapítással kapcsolatos vélemények széles körű feltérképezését tűztük ki célul a külhoni magyarság körében. A kutatás három pillérrre épült: személyes kérdőíves felmérés Erdélyben, Felvidéken és a Vajdaságban, interjúkutatás Kárpátalján és online kérdőíves felmérés a diaszpórában. A kihívásokkal teli 2023-as évben készült kutatás átfogó képet nyújt a külhonban élő magyar családok élethelyzetéről, családterveiről, ideálképeiről, közérzetéről, értékválasztásairól és jövőképéről.